

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота

**на тему «Інвестиційна безпека держави в період відновлення
національного господарства»**

Виконав: студент 6-го курсу, групи 601-УФБ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Управління
фінансово-економічною безпекою»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Божко Андрій Вячеславович

Керівник: д.е.н., професор Птащенко Л.О.

Рецензент: начальник відділу контролю у
соціальній галузі та сфері культури Північно-
східного офісу Держаудитслужби в Полтавській
області, Міхаліс І.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань

Божко А.В. _____

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Божко А.В. _____

Полтава, 2022 року

АНОТАЦІЯ

Божко А. В. Інвестиційна безпека держави в період відновлення національного господарства. Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Управління фінансово-економічною безпекою», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Робота містить 107 сторінок, 8 таблиць, 13 рисунків, список літератури з 71 джерела та 2 додатки.

Ключові слова: інвестиції, безпека, відбудова, господарство, міжнародна допомога план Маршалла.

Мета роботи – розвиток теоретичних засад, методичних підходів та практичних аспектів забезпечення інвестиційної безпеки держави в період відновлення національного господарства.

Об'єктом дослідження є інвестиційна безпека України.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та практичні аспекти забезпечення інвестиційної безпеки держави в період відновлення національного господарства.

У процесі дослідження були використані матеріали монографій та періодичних видань, статистичні дані Укрстату та Національного банку України.

В роботі використовувалися такі методи дослідження: аналіз і синтез; методи теоретичне порівняння.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням інвестиційної безпеки України, з'ясуванням нормативно-правової бази аналізу та методів її оцінювання, дослідженням зарубіжного досвіду аналізу ознак і критеріїв інвестиційної безпеки, проведенням аналізу інвестиційної безпеки України.

В теоретичній частині роботи, ми розглядаємо економічну сутність інвестиційної безпеки держави; її роль та місце у забезпеченні економічної безпеки держави; методи забезпечення інвестиційної безпеки держави, охарактеризовано методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки держави.

В практичній частині ми проводимо оцінку рівня інвестиційної безпеки України, проведено аналіз загроз інвестиційній безпеці України, досліджено інвестиційно привабливих галузей національної економіки, перспективи її розвитку та стратегічні напрями інвестиційного співробітництва України з міжнародними партнерами.

В заключній частині дипломної роботи, ми розглядаємо позитиви та загрози впровадження плану Маршалла та сформовано Модель інвестиційного забезпечення відновлення національного господарства України.

За результатами дослідження запропоновано концептуальну модель забезпечення інвестиційної безпеки, яка відображає її бачення як комплексної системи, що являє собою сукупність окремих елементів.

Одержані результати роботи можуть бути використані в процесі впровадження національного плану післявоєнного відновлення України.

ANNOTATION

Bozhko A. V. Investment security of the state in the period of restoration of the national economy. Manuscript. Master's thesis for obtaining the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, banking and insurance" under the educational and professional program "Management of financial and economic security", National University "Poltava Polytechnic named after Yury Kondratyuk", Poltava, 2022.

The work contains 107 pages, 8 tables, 13 figures, a bibliography of 71 sources and 2 appendices.

Key words: investment, security, reconstruction, economy, international aid, Marshall Plan.

The purpose of the work is the development of theoretical foundations, methodological approaches and practical aspects of ensuring investment security of the state during the period of recovery of the national economy.

The object of the study is the investment security of Ukraine.

The subject of the study is the theoretical foundations, methodological approaches and practical aspects of ensuring the investment security of the state during the period of recovery of the national economy.

Materials from monographs and periodicals, statistical data of Ukrstat and the National Bank of Ukraine were used in the research process.

The following research methods were used in the work: analysis and synthesis; methods of theoretical comparison.

In the final work, a complex of issues related to the study of investment security of Ukraine, clarification of the regulatory framework of analysis and methods of its evaluation, research of foreign experience of analysis of signs and criteria of investment security, analysis of investment security of Ukraine was considered.

In the theoretical part of the work, we consider the economic essence of the investment security of the state; its role and place in ensuring the economic security of the state; methods of ensuring the investment security of the state, methodical approaches to the assessment of the investment security of the state are characterized.

In the practical part, we assess Ukraine's level of investment security, analyze threats to Ukraine's investment security, investigate investment-attractive sectors of the national economy, prospects for its development, and strategic directions of Ukraine's investment cooperation with international partners.

In the final part of the thesis, we consider the positives and threats of the implementation of the Marshall Plan, and the Model of investment support for the restoration of the national economy of Ukraine is formed.

According to the results of the research, a conceptual model of ensuring investment security is proposed, which reflects its vision as a complex system, which is a collection of individual elements.

The obtained work results can be used in the process of implementing the national plan for the post-war reconstruction of Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ЯК ЗАПОРУКИ ЇЇ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	8
1.1. Економічна сутність інвестиційної безпеки держави	8
1.2. Роль та місце інвестиційної складової у забезпеченні економічної безпеки держави	16
1.3. Механізми забезпечення інвестиційної безпеки держави	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	29
2.1. Методичні підходи до оцінювання рівня інвестиційної безпеки держави.....	29
2.2. Оцінювання рівня інвестиційної безпеки України.....	37
2.3. Аналіз загроз інвестиційній безпеці України.....	46
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	54
3.1. Дослідження інвестиційно привабливих галузей національної економіки України	54
3.2. Перспективи розвитку інвестиційної безпеки України	62
3.3. Стратегічні напрями інвестиційного співробітництва України з міжнародними партнерами в контексті забезпечення безпекового розвитку	68

				MP 601-УФБ 9555027			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Інвестиційна безпека держави в період відновлення національного господарства	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Розроб.</i>	<i>Божко А.В.</i>				3	107	
<i>Перевір.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Н. Контр.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>						
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>						

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ.....	78
4.1. План Маршалла для України: позитиви та загрози інвестиційній безпеці.....	78
4.2. Формування Моделі інвестиційного забезпечення відновлення національного господарства України.....	83
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
ДОДАТКИ.....	107

				МР 601-УФБ 9555027			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Божко А.В.</i>			<i>Інвестиційна безпека держави в період відновлення національного господарства</i>	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Перевір.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>					3	107
<i>Н. Контр.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>						

ВСТУП

В даний час, у зв'язку з актуальними зовнішньополітичними розбіжностями, економіка України перебуває в складній ситуації. Під загрозою економічна безпека, так як основною проблемою є залежність нашої економіки. В таких умовах, питання інвестиційної безпеки, яка є складовою частиною економічної безпеки, стає найбільш актуальним. Прогресивний розвиток вітчизняної економіки, забезпечення її сталого та динамічного зростання безпосередньо залежить від наявності великих інвестиційних вкладень в реальний сектор економіки.

Ефективний і стабільний розвиток держави в сучасних умовах неможливий без залучення в економіку інвестиційних ресурсів. На сьогоднішній день одним з ключових умов економічного зростання є приплив зовнішніх інвестицій в національну економіку, який можливий тільки при сприятливому інвестиційному кліматі. Цей клімат, в свою чергу забезпечується і підтримується за рахунок заходів економічної і, зокрема, інвестиційної безпеки. На даний момент економіка перебуває в кризовому стані, який впливає на всі сфери життя українців, а особливо на соціальну сферу, що в свою чергу призводить до соціальної напруги в суспільстві. Інвестиції призначені для збільшення та розвитку виробництва, підвищення його потужності, технологічного рівня тощо.

Питанням аналізу, оцінці та шляхам забезпечення інвестиційної безпеки як складової національної, економічної, серед провідних вітчизняних науковців займалися: О. Власюк, О. Бандурка, Б. Губський, В. Геєць, М. Єрмошенко, В. Мунтіян, Г. Задорожний, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Предборський, Т. Іванюгіна, А. Заїчковський, Р. Дацків, Я. Жаліло та інші.

Метою роботи є розвиток теоретичних засад, методичних підходів та практичних аспектів забезпечення інвестиційної безпеки держави в період відновлення національного господарства.

Для досягнення поставленої мети у процесі написання магістерської роботи були поставлені такі завдання:

- уточнити економічну сутність інвестиційної безпеки держави;
- з'ясувати роль та місце інвестиційної складової у забезпеченні економічної безпеки держави;
- охарактеризувати методи забезпечення інвестиційної безпеки держави;
- визначити методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки держави;
- здійснити оцінку рівня інвестиційної безпеки України;
- проаналізувати загрози інвестиційній безпеці України;
- дослідити інвестиційно привабливі галузі національної економіки України та перспективи її розвитку;
- визначити стратегічні напрямки інвестиційного співробітництва України з міжнародними партнерами в контексті забезпечення безпекового розвитку;
- проаналізувати позитиви та загрози впровадження плану Маршалла;
- сформулювати модель інвестиційного забезпечення відновлення національного господарства України.

Об'єктом дослідження є інвестиційна безпека України.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та практичні аспекти забезпечення інвестиційної безпеки держави в період відновлення національного господарства.

Теоретичною і методологічною основою бакалаврської роботи є положення загальної економічної теорії, теорій економічної та інвестиційної безпеки. При виконанні роботи використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу й синтезу, систематизації та класифікації, порівняння, узагальнення результатів, а також методи графічного та табличного відображення.

Інформаційну базу дослідження становили нормативні та законодавчі документи України, міжнародні документи, що регулюють інвестиційну діяльність, монографічні роботи й статті вітчизняних науковців у фахових виданнях, статистична звітність Державної служби статистики за 2017–2021 роки.

Наукова новизна полягає у формуванні авторського підходу до тлумачення поняття «інвестиційна безпека держави»; розробці концептуальної моделі забезпечення інвестиційної безпеки України в період відновлення національного господарства.

Практична значущість проведеного дослідження полягає у можливості використання його результатів в процесі впровадження національного плану післявоєнного відновлення України.

Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. У першому розділі досліджено економічну сутність інвестиційної безпеки держави; її роль та місце у забезпеченні економічної безпеки держави; методи забезпечення інвестиційної безпеки держави. У другому розділі охарактеризовано методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки держави, проведено оцінку її рівня, а також проведено аналіз загроз інвестиційній безпеці України. У третьому розділі проведено дослідження інвестиційно привабливих галузей національної економіки, перспективи її розвитку та стратегічні напрями інвестиційного співробітництва України з міжнародними партнерами. У четвертому розділі проаналізовано позитиви та загрози впровадження плану Маршалла та сформовано Модель інвестиційного забезпечення відновлення національного господарства України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ЯК ЗАПОРУКИ ЇЇ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Економічна сутність інвестиційної безпеки держави

Інвестиційна сфера є найважливішою частиною національної економічної системи, яка описує відносини між компаніями при здійсненні інвестицій - різних «майнових та інтелектуальних цінностей, інвестованих в об'єкти бізнесу та інші види діяльності». Діяльність, спрямована на отримання майбутніх економічних вигод у матеріальній і нематеріальній формах».

У визначенні поняття «безпека» дослідники виокремили кілька ключових характеристик цього явища: стан, атрибут, мета, рівень тощо. Багато дослідників вважають безпеку відносним явищем, яке постійно розвивається.

Поняття «національна безпека» міцно увійшло в життя сучасного світу і стало частиною внутрішньої та зовнішньої політики багатьох країн. Національна безпека – це складна багаторівнева функціональна система протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Отже, національна безпека – це стан, за якого захищені національні інтереси країни в найширшому розумінні, включаючи політичні, соціальні, економічні, військові, екологічні аспекти, ризики, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю, розповсюдженням зброї масового знищення та під загрозою недопущення духовних та інтелектуальних цінностей народу [3].

Необхідно досліджувати відокремлення інвестиційної безпеки від складових економічної безпеки, а для забезпечення інвестиційної безпеки національної економіки існують як зовнішні фактори, так і внутрішні фактори. Зовнішні фактори характеризуються глобальним впливом на національні економіки. Зокрема, подальша глобалізація та її тенденції призводять до зміни існуючих центрів впливу та формування нових центрів впливу на економічну діяльність усіх економічних агентів, особливо країн.

На нашу думку, необхідність відокремлення інвестиційної безпеки від економічної зумовлена такими факторами:

- економіка виходить на шлях економічного зростання і розвитку;
- прискорити вирішення питань інноваційного розвитку та імпортозаміщення;
- значення та роль самої інвестиційної системи в національній економіці;
- наявність тіньового інвестиційного сектору (інвестиції з офшорних зон);
- переважання спекулятивних інтересів у більшості іноземних інвесторів;
- наявність іноземних інвестицій у виробництво та вітчизняну науку;
- наявність інвестицій для технологічного розвитку національної економіки.

Поняття та механізм інвестиційної безпеки є найважливішими складовими національної економічної безпеки. Як частина економічної безпеки, інвестиційна безпека також знаходиться під загрозою через деякі серйозні зміни у світовому економічному порядку, особливо після світової фінансової кризи в 2008 році.

Внутрішні чинники залежать від інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості, національної законодавчої бази у сфері оподаткування, регулювання торговельної діяльності, митного законодавства, адміністративних бар'єрів (період реалізації інвестиційних проектів), захисту прав власності тощо. Інвестиційну безпеку можна описати як здатність економічної системи впливати на інвестиційний процес і забезпечувати економічну стійкість і конкурентоспроможність.

У процесі дослідження виявлено велику кількість трактувань поняття «інвестиційна безпека держави» науковцями, деякі з них подані у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Приклади поглядів науковців на визначення сутності інвестиційної
безпеки держави

Автор	Трактування поняття
В. І. Кириленко [6 с. 450]	сукупність правових, соціальних і екологічних умов, що визначають характер і динаміку відтворювального процесу, що забезпечують надійність відшкодування і ефективність вкладеного капіталу. Під національною інвестиційною безпекою автор розуміє здатність підтримувати накопичення виробництва та капіталовкладення на певному рівні для забезпечення необхідного рівня відтворення економічного зростання, структурної перебудови та технологічного оновлення.
М. І. Крупка [7 с. 311]	забезпечення певного обсягу інвестицій (за обсягом і структурою) відповідно до поточних потреб економіки
Д. Літвінов та Р. Бузін [8, с. 11]	стан інвестиційної сфери національної економіки (включаючи інституції), що характеризується стабілізацією та розширеним відтворенням основних галузей національної економіки, а також можливістю збереження та розвитку економічного потенціалу економічної системи шляхом примноження та прискорення Вплив інвестицій, включаючи несприятливі зовнішні та внутрішні ситуації Варіації розвитку факторів
В. Сенчагов [9, с. 42]	шляхи та методи створення сприятливого інвестиційного середовища, уникнення інвестиційних ризиків, оновлення та відтворення залученого капіталу
І. Калашніков [10, с. 38–40]	відтворення соціально-економічної системи як гарантійний процес інвестиційного процесу компанії, інвестиційних потоків, пристосування інвестиційних інститутів до нових тенденцій і напрямів розвитку
Н. Емінова [11, с. 325]	інвестиційна безпека країни розглядається виключно через вплив іноземного капіталу на економічні та політичні рішення, що забезпечують національні інтереси. На основі концептуального документу має бути визначено комплекс цільових заходів та механізмів реалізації для забезпечення безпеки інвестицій
А. Філатова [12, с. 261]	спеціальний статус, що гарантує умови захисту економічних інвестиційних фондів

*Складено автором [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]

Зміст категорії «інвестиційна безпека» визначено в науковій праці ННІ проблем міжнародної безпеки Ради національної безпеки і оборони України: «Інвестиційну безпеку слід розуміти як рівень економічного інвестування, здатний забезпечити її розширене відтворення, структурна перебудова та технологічне оновлення» [5, 14]. Інвестиційна безпека країни забезпечується за умови дотримання граничних нормативів інвестування, які дозволяють:

відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал країни, здійснювати розширене відтворення основного капіталу, підтримувати конкурентоспроможність економіки, забезпечувати зростання ВВП. відповідає соціально-економічному розвитку та завданням міжнародного співробітництва, створення стратегічних резервів, подолання депресії в різних регіонах країни, охорона та відновлення природних ресурсів, підтримання екологічних параметрів на безпечному рівні.

Тобто безпека інвестування дозволяє оптимально задовольнити поточну потребу економіки в капітальних інвестиціях за кількістю та структурою з урахуванням ефективного використання та переваг інвестиційних коштів, досягти оптимального співвідношення масштабу інвестицій до масштабів інвестицій. Іноземний капітал інвестує в країні та за кордоном, підтримуючи активне сальдо платіжного балансу країни [5].

Інші австрійські науковці у своїх монографіях і дослідженнях зазначають, що в загальному формулюванні термін «інвестиційна безпека» може бути переведений у категорію «сприятливість інвестиційного клімату», спрямованість і характеризує взаємозв'язки в інвестиційній підсистемі країни, які визначають інвестиційну діяльність. обсяги та результати інвестування.

Сукупність усіх практичних заходів, спрямованих на формування економічного потенціалу країни та її суб'єктів господарювання, становить інвестиційну діяльність. Від визначення мети та раціональності, ефективності та результативності інвестиційної діяльності залежить питома вага національної економіки та її стабільність – здатність сприймати, адаптуватися та пом'якшувати вплив різноманітних нестабільностей [10].

Тобто інвестиційна безпека – це стан економічної системи, який забезпечує захист інвестиційних ресурсів, що сприяє економічно безпечним інноваціям та оновленню та відтворенню найважливішого інтелектуального людського капіталу з метою підвищення ефективності та результативності. якості

виробництва. промислові товари та рівень життя людей. Таке тлумачення інвестиційної безпеки стосується розгляду фінансової безпеки як основи національної економічної безпеки (забезпечення ресурсами), структурованої за типами розподілу (первинний і вторинний розподіл) і процесами перерозподілу (використання фінансових інструментів). землю та контролювати її.

Тому інвестиційну безпеку можна трактувати як стан, за якого гарантовано захищено інвестиційні кошти, що надходять в економіку [7].

Важливе значення для розвитку вітчизняної інвестиційної діяльності має чинне законодавство, яке регулює емісію іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. Країна переживає економічну кризу з 2014 року на тлі рецесії. Цьому сприяє і падіння рівня інвестицій в економіку країни, і вивіз капіталу з країни, і податкове навантаження на бізнес – і цього достатньо. Ключовими факторами, що визначають економічну кризу в Україні, є: недосконала система управління економікою, відстала економічна структура, надмірний ентузіазм щодо приватизації, фіскальна та податкова політика, яка не стимулює власне виробництво та розвиток, тиск на економіку малих та середніх підприємств. підприємства, великі підприємства та великі компанії, роздуті адміністративні органи та високий рівень корупції.

Тривалий час, аж до сьогодні, більшість експертів розглядали безпеку інвестицій та безпеку інновацій окремо. З 2013 року Міністерство економічного розвитку і торгівлі України об'єднало ці два визначення. Тому Міністерство економічного розвитку і торгівлі України в «Пропозиціях щодо методики розрахунку рівня економічної безпеки України» (2013 р.) дало та розкрило поняття інвестиційно-інноваційної безпеки «як стану економічного середовища країни». для вітчизняних та іноземних інвесторів у країні Інвестуйте в розширення виробництва, сприяйте розвитку високотехнологічного виробництва, інтегруйте науково-виробничі галузі для підвищення ефективності та поглиблення спеціалізації національної економіки Безпека інвестицій у

продукт із високою додатковою вартістю також представляє внутрішні та іноземні інвестиції (в оптимальному співвідношенні) Рівень, забезпечуючи належне фінансування у сфері науки і техніки, можуть гарантувати довгострокову позитивну економічну динаміку, створювати інноваційну інфраструктуру тощо, знайти відповідні інноваційні механізми».

Щоб глибше проникнути в суть, краєзнавець О. Барановський поділив інвестиційну безпеку на кілька типів за класифікаційними ознаками, зокрема за рівнем управління, географічною приналежністю, об'єктом і суб'єктом інвестиційної діяльності, формою та напрямком джерела, місця дії, процесу тощо (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація різновидів інвестиційної безпеки держави

Класифікаційні ознаки	Різновиди інвестиційної безпеки
1	2
Рівень управління	домогосподарств, суб'єктів господарювання, ФПГ, ТНК, галузі, регіону, секторів економіки (видів діяльності), інвестиційного ринку, держави, міждержавних утворень, світового співтовариства
Географічна належність	національна, міжнародна
Об'єкт	грошових коштів; цінних паперів; майна; майнових прав; інших прав, що мають грошову оцінку, які вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності для отримання прибутку/іншого ефекту/зростання капіталізації; бюджетних інвестицій; інвестицій в людський капітал
Суб'єкти інвестиційної діяльності	інвесторів (індивідуальних і колективних, інституційних інвесторів, держави), соінвесторів, замовників, підрядників, учасників державно-приватного партнерства, гарантів, реципієнтів інвестицій
Форма інвестування	безпека прямого інвестування (бартер), проміжкового інвестування (використання власного грошового капіталу), непрямого інвестування (за участю власника заощаджень і реалізатора інвестицій), ануїтету (інвестицій, що приносять вкладнику дохід через рівні проміжки часу)
Напрями інвестування	безпека інвестування в диверсифікацію економіки, імпортозаміщення, інновації, венчурного, соціального, змішаного інвестування
Джерела інвестиційних ресурсів	безпека власних, запозичених і залучених інвестиційних ресурсів
Стан	поточний, перспективний

Продовження таблиці 1.2

1	2
Спрямованість	стратегічна, тактична; реального, фінансового, інтелектуального інвестування
Сценарій інвестування	безпека незалежного, безпека альтернативного, безпека послідовного, безпека активного, безпека пасивного інвестування
Процеси інвестиційної діяльності	безпека формування інвестиційних ресурсів, безпека трансформації інвестиційних ресурсів, безпека інвестування, безпека реалізації інвестицій
Ступінь ризику інвестування	безпека «вимушених» (законодавчо визначених) і соціальних інвестицій, інвестицій у створення нових і розширення виробництв та підвищення ефективності, дослідження/інновації
Форма інвестиційного бізнесу	безпека корпоративного фінансування, проектного фінансування, інвестиційного кредитування, інвестиційного менеджменту, інвестиційного банкінгу (андерайтингу, обслуговування угод злиття/поглинання компаній, інвестиційного консалтингу)
Формалізація	формалізована, неформалізована
Рівень	достатня, недостатня; висока, середня, низька
Динаміка	незмінна, зростаюча, знижувана, відновлювана

На рисунку 1.3 показано системний підхід до пояснення економічної безпеки інвестицій. Проведене нами узагальнення та аналіз визначення поняття «інвестиційна безпека» показує, що за сутністю термін можна розділити на чотири групи:

1) як особливість інвестиційної системи національної економіки (особливо в США, через обмеження іноземного інвестування в національну економіку; в Європейському Союзі, як гарантія захисту умов іноземного інвестування). ресурси для фінансового сектора;

2) як держава в інвестиційній сфері розглядати стабільність розширеного відтворення, формування інвестиційного середовища, гарантії безпеки;

3) як потреби головного органу в інвестиційній сфері розглядати інвестиційний рівень економіки для задоволення поточних інвестиційних потреб;

4) як відтворення соціально-економічної системи, як процес.

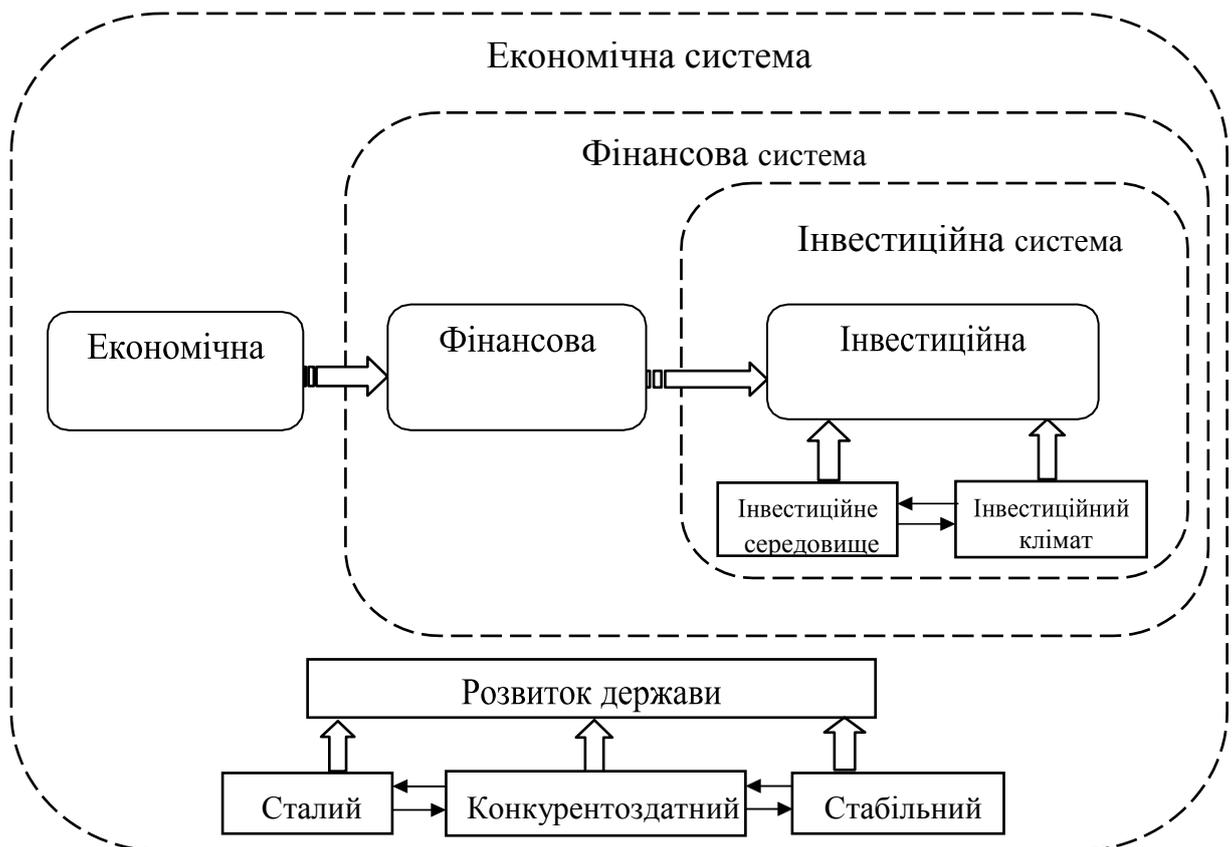

Рис. 1.1. Системний підхід до тлумачення інвестиційної безпеки національної економіки

*Складено автором [15]

Тому, на нашу думку, інвестиційна безпека – це стан національної економіки, включно з усіма інститутами інвестиційної системи, який забезпечує інноваційний спосіб організації та ефективного управління інвестиційними фондами з метою досягнення вдвічі більшого результату при половинних зусиллях (інвестиційні фонди). інвестовано в національну економіку та опосередковано впливає на інші сектори економіки, а не на структурні елементи) та прискорення (у довгостроковій перспективі вплив інших секторів економіки на основний сектор, у який реалізуються капітальні інвестиції, таким чином спричиняючи ланцюгову реакцію) капітальних вкладень, гарантованого захисту та соціально орієнтованого сталого та конкурентоспроможного розвитку національної економіки.

Якщо ми створимо рамкові умови, які зможуть задовольнити наші власні інтереси та потреби в довгостроковій перспективі, буде забезпечено

інвестиційну безпеку країни, здійснимо інноваційні зміни в економіці, реагуємо на зовнішні загрози та скористаємося національними конкурентними перевагами.

Організація інвестування має бути основою забезпечення економічної безпеки, оскільки зростання інвестицій має стимулювати економічну активність і зростання попиту, що в свою чергу призведе до збільшення зайнятості та збільшення національного доходу, тобто реалізації національного інтересу. Накопичення заощаджень має розглядатися як найважливіша умова економічного зростання та виходу з кризи. Від імпульсу та обсягу нагромадження залежатиме рівень інвестиційної активності та норма прибутку на капітал.

1.2. Роль та місце інвестиційної складової у забезпеченні економічної безпеки держави

Чи зможе країна гарантувати національну економічну безпеку на високому рівні, значною мірою залежить від здатності країни протистояти існуючим загрозам і вирішувати внутрішні та зовнішні проблеми, приймати важливі для країни рішення, а також від того, наскільки економічна система може при цьому повноцінно функціонувати. Рівень здатності. Першочерговим завданням держави є забезпечення економічного добробуту громадян.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є безпека інвестицій. Інвестиційна безпека країни забезпечується за умови дотримання граничних нормативів інвестування, які дозволяють: відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал країни, здійснювати розширене відтворення основного капіталу, підтримувати конкурентоспроможність економіки, підтримувати конкурентоспроможність економіки. у завданнях соціально-економічного розвитку та міжнародного співробітництва, що забезпечують стійке зростання ВВП на національному рівні, створення стратегічних резервів, подолання депресії в різних регіонах країни, охорону та

відновлення природних ресурсів, підтримання екологічних параметрів на безпечному рівні.

Як один із шляхів забезпечення економічної безпеки законодавці, зокрема, вказали на створення найкращих умов для інвесторів у Центральній та Східній Європі, залучення іноземних інвестицій у ключові сектори економіки, особливо енергетику та транспорт, як інструмент забезпечення економічного розвитку. безпеки, Це визначено в Стратегії національної безпеки України [18]. Тому залучення внутрішніх та іноземних інвестицій в основні сектори економіки вважається позитивним кроком для держави та інвесторів, оскільки зі збільшенням обсягів залучених іноземних інвестицій зростатиме загальна економіка країни. Варто зазначити, що позитивний ефект від іноземного інвестування може бути досягнутий лише за умови доброчесності інвестора, намірів залучати іноземний капітал на тривалий термін та ефективного управління залученими інвестиціями, а у держави є можливість мінімізувати іноземний капітал. Негативний вплив іноземних інвестицій може призвести до негативних наслідків. Найпоширенішими з них є репатріація прибутків іноземними інвесторами в Україну, надмірна залежність інвестиційних цілей від іноземних інвесторів, неспроможність вітчизняних виробників конкурувати з іноземними інвесторами та залучення фальшивих інвестицій.

Інвестиційна складова економічної безпеки – це сукупність правових, соціальних і екологічних умов, що визначають характер і динаміку відтворювального процесу та забезпечують надійність повернення та ефективне використання вкладеного капіталу.

Посилення занепокоєння щодо інвестиційної безпеки зумовлене тим, що інвестиції є основою досягнення економічної безпеки, а системність останнього завдання об'єктивно вимагає активізації інвестиційного процесу з метою забезпечення розширення відтворення та створення потенціалу позитивно змінити загострення соціально-економічних суперечностей, саморозвиток і національна незалежність Загрозливий стан [21, с.90].

За оцінками експертів Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації, якщо інші умови залишаться незмінними, якщо приватні інвестиції в країни, що розвиваються, зростуть на 1% ВВП, середньорічні темпи економічного зростання зростуть на 0,71% [22].

Крім того, важливість забезпечення інвестиційної безпеки продиктована необхідністю врахування національних інтересів у цій сфері. Серед національних інтересів у сфері інвестиційної безпеки окремо відзначаються [21, с.91-92]:

1) довгостроковий: сформулюйте модель розвитку, яка спочатку інвестує, а потім інновує для забезпечення структурної адаптації економіки; сформулюйте гарне інвестиційне середовище;

2) середньостроковий: забезпечити контрольованість процесу руху капіталу у високотехнологічній економіці (з урахуванням мотивів і тенденцій їх міжнародних потоків), поєднати інвестиції з інноваціями, прискорити промислову модернізацію на основі сучасних технологій, забезпечити якісну структуру іноземні інвестиції, розвиток фондового ринку, інститути спільного інвестування;

3) короткостроковий: уникнення руйнування банківської системи, мінімізація втрат, спричинених світовою фінансовою кризою, забезпечення ліквідності підприємств і банків, уникнення повної залежності від іноземного капіталу через високий зовнішній борг, залучення додаткових міжнародних кредитів, захист економіка від іноземних транснаціональних компаній Компанії з розширення дотримуються інвестиційних норм, пов'язаних з ВВП, і зосереджують інвестиції на інновації за умов, неприйнятних для держави.

Однак, виходячи з вищезазначених національних інтересів щодо гарантування інвестиційної безпеки, ми вважаємо, що лише шляхом формування сприятливого інвестиційного середовища, уникнення виключної залежності від іноземного капіталу, спричиненої високим зовнішнім боргом, залучення більшої кількості міжнародних кредитів та захисту економіки від зовнішнього ризику. Неприпустима експансія іноземних транснаціональних корпорацій в країні може

бути пов'язана з умовами дотримання інвестиційних нормативів ВВП та збереження інноваційного напрямку інвестицій.

Водночас, на нашу думку, національний інтерес у забезпеченні інвестиційної безпеки полягає також у: залученні ефективних (що забезпечують перевищення макроекономічного ефекту прибутку, необхідного інвесторам для погашення зобов'язань та боргового капіталу) обсягів інвестицій, підтримки вітчизняного виробника; зайнятість населення інтеграція в сучасні технології.

Інвестиційна система функціонує на межі фінансової та виробничої сфер, об'єднуючи їх, у тому числі як складові, забезпечуючи перехід від монетарної підтримки економічного розвитку до підтримки економічного циклу, оскільки створює купівельну спроможність підприємців, не створюючи відразу ряду нових продуктів, тим самим допомагаючи своїй організації бути на вищому рівні розвитку в інший момент часу. Відповідно до цієї мети система інвестування не тільки забезпечує відтворювальний процес, а й підвищує його ефективність, водночас будучи індикатором ефективності соціально-економічних змін, що відбуваються.

Якість інвестиційної системи є конкретним орієнтиром економічної політики, за допомогою якої держава впливає на окремі процеси, швидкість розвитку та частки галузі в економічній системі. Інвестиційна система виконує цей обов'язок завдяки своїм особливим якостям. Вона відрізняється від інших структур економічної системи тим, що є більш мінливою, гостро реагує на всі ситуації в політичній сфері, періодично створює відсутні елементи, трансформує та адаптує існуючі або «заперечує» застарілі, неактуальні, необхідні та заважають розвитку структур.

Інвестиційний режим має національний характер і діє в рамках і на території єдиної держави, що визначає призначення і роль держави в інвестиційній політиці.

Рушійною силою економічного розвитку є праця і відтворення. Усі без винятку основні джерела економічного зростання мають відтворювальний характер: праця та капітал, продуктивність праці, ефективність виробничого

обладнання, відтворювальні фактори та ресурси. Враховуючи викладене, основну мету інвестиційної системи можна визначити як збільшення основного капіталу, який використовується у відтворювальному процесі господарських одиниць (переважно промисловості), що втілюється в технічній оснащеності та питомих виробничих потужностях. Мета інвестиційної системи – забезпечити формування інвестиційних потоків у фінансовій сфері та трансформувати їх у матеріальні потоки, сприяючи тим самим розвитку виробничої сфери.

Виходячи з цього, можна вважати, що досягнення цілей інвестиційної системи передбачає реалізацію макроекономічної рівноваги. Інвестиційні потоки є найважливішим інструментом для встановлення та підтримки цього балансу. Стійкі інвестиційні потоки забезпечують економічній системі запас міцності. Саме вони в умовах очікуваних негативних змін внутрішніх і зовнішніх економічних і політичних умов забезпечують стабільність і безпеку національної економіки, створюючи тим самим можливості для збереження економічного суверенітету, конкурентоспроможності та потенціалу зростання.

Все це визначає важливість і важливість системи економічних інвестицій в організації її безпечного функціонування, а також важливість ролі держави в забезпеченні такого управління. Крім того, необхідність участі держави в інвестиційному процесі залежить від її ролі в досягненні цілей інвестиційної системи щодо забезпечення макроекономічної рівноваги та змісту її одночасних функцій.

У межах наведених вище факторів можна зробити висновок, що інвестиційна безпека держави тісно переплітається з усіма сферами економіки та її інститутів, а їх зв'язок можна представити наступним чином:

– по-перше, сама інвестиційна система набуває стійкості, надійно влітається в систему відтворення;

– по-друге, створюється необхідний та достатній виробничий потенціал, здатний формувати надійний попит на інвестиції, та гарантовані фінансові можливості, здатні забезпечити цей попит;

– по-третє, забезпечується цілісність фінансової системи країни, можливості її успішного протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам інвестиційної безпеки навіть за найбільш несприятливих варіантів розвитку макро- і мегапроцесів;

– по-четверте, формуються надійні інструменти захисту та способи гарантованого, соціально-економічного розвитку виробничої та фінансової систем та всієї сукупності фінансово-кредитних відносин та господарських процесів у країні;

– по-п'яте, створюються умови для всебічного використання мультиплікативних факторів розширення та прискореного руху інвестиційних потоків в економіку;

– по-шосте, забезпечуються можливості здійснення стратегічних цілей щодо створення нового продукту, інноваційних галузей та прийнятих установок структурних перетворень господарської системи;

– по-сьоме, вибудовується надійна основа для гарантованої соціально-політичної стабільності суспільства.

Інвестиції та економічна безпека – явища взаємопов'язані. Коли встановлена безпека інвестицій, економічна система має можливість розвиватися та успішно протистояти непередбачуваним або непередбачуваним несприятливим факторам. Стійкість інвестицій стає основою сталості виробництва, зайнятості та капіталовкладень. Завдяки стабільному стану інвестиційної системи вирішено проблеми модернізації та підвищення конкурентоспроможності економіки, загальна відтворювальна система стала на шлях економічного зростання. Водночас економічна безпека впливає на інвестиційний процес, створюючи можливості для наповнення інвестиційних потоків, які безперебійно проходять у наукоємних галузях, технологічних та інженерних розробках, соціальних сферах.

Інвестиційна складова економічної безпеки створює більш сприятливі умови для вкладення капіталу під впливом інвестиційної політики. Ефективність інвестиційної політики визначається як ступінь позитивної зміни показників

економічної безпеки інвестицій. У свою чергу, підвищення інвестиційної складової економічної безпеки позитивно впливає на подальше вдосконалення інвестиційної політики.

Безпека державних інвестицій є одним із ключових елементів національної економічної безпеки. У нинішніх умовах при інтенсивному розвитку економіки недостатня увага приділяється забезпеченню економічної безпеки, що в майбутньому може негативно позначитися на економічному розвитку всієї країни. Ефективна система національної безпеки не лише захищає країну від економічних загроз, а й підвищує інвестиційну привабливість для вітчизняних та іноземних інвесторів. Необхідність розробки та прийняття на законодавчому рівні нормативно-правового акта, що визначає поняття, загрози та способи забезпечення економічної безпеки країни, є невідкладним заходом для країни.

1.3. Механізми забезпечення інвестиційної безпеки держави

Інвестиційна безпека є однією зі складових економічної безпеки, яка визначає шляхи та засоби уникнення інвестиційних ризиків та створення сприятливого інвестиційного середовища. Він також вирішує завдання, які залежать від подолання географічного дисбалансу в розвитку головного національного господарства та оновлення основного капіталу, що є основою для інвестицій в інновації та переходу до інноваційної економіки. Тому фактор інвестиційної безпеки, який є передумовою фундаментальної модернізації національної економіки, посідає особливе місце в системі національної економічної безпеки, а також посідає ключове місце у формуванні довгострокової інвестиційної політики. У фаховій літературі серед науковців немає єдиної думки щодо класифікації факторів безпеки інвестицій. Однак найчастіше його поділяють на позитивні чинники, що підвищують безпеку інвестицій, і деструктивні фактори, що знижують безпеку інвестицій.

Організація інвестування має бути основою забезпечення економічної безпеки, оскільки зростання інвестицій має стимулювати економічну активність

і зростання попиту, що в свою чергу призведе до збільшення зайнятості та збільшення національного доходу, тобто реалізації національного інтересу.

До механізмів забезпечення інвестиційної безпеки належать: суб'єкти та суб'єкти управління; сфера економічних інтересів об'єктів випробувань; функції, принципи та методи управління; інструменти управління (організаційно-кадрове забезпечення; фінансове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення); стандарти та показники оцінки інвестицій. техніка та технології управління.

Механізм гарантування безпеки інвестицій має бути запроваджений на розумній стратегічній основі, проводити розумну економічну політику та забезпечувати безпеку інвестицій.

Основою є система національних економічних інтересів. В. Сенчагов визначає національні інтереси як сукупність життєво важливих інтересів народу, який населяє країну і визначає її місце і роль у світі. На думку вченого, немає сенсу підміняти національні інтереси іншими категоріями, такими як пріоритети, завдання тощо, оскільки загрози та виклики пов'язані з національними інтересами. Крім того, важливо класифікувати національні інтереси та розглядати їх у широкому геополітичному, економічному та соціокультурному просторі [32]. Загрози та виклики можуть стосуватися лише національних інтересів країни, а також її збереження та розвитку.

Особливо важливим для функціонування механізмів безпеки інвестицій є формування концепції національної безпеки та її більш конкретного втілення – стратегії. Стратегія безпеки є основою довгострокової стратегії економічного і соціального розвитку країни. Водночас неможливо сформулювати довгострокову стратегію без усвідомлення національних інтересів країни. На думку В. Сенчагова, вони виражають зміст сутності держави, її суверенітет, основні риси геополітичного простору.

Потенціал інвестиційної безпеки формується в процесі розробки механізмів інвестиційної безпеки, який не обмежується характеристикою загроз, потенційної шкоди та взаємозалежності (солідарності) і протистояння

(боротьби) сторін, але також включає виявлення факторів, що впливають на функціонування механізми безпеки інвестицій. Сприятливе інвестиційне середовище. Тому необхідно розробити механізм, у якому кожна складова впливає на важливі виробничо-організаційні економічні процеси, взаємозв'язки та зв'язки всередині системи. Ці складові включають організаційну, правову, економічну та інституційну. Їхня увага зосереджена на виявленні, запобіганні та нейтралізації впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на інвестиційну діяльність в країні.

На думку автора, складовими механізму інвестиційної безпеки є сукупність організаційно-економічних засобів, способів і засобів захисту економічного сектору України від загроз, що виникають під впливом внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих чинників. Він включає основні елементи процесу регулювання, взаємодії та координації відносин суб'єктів економічної системи щодо інтересів, пріоритетів, цілей, визначення та конкретизації завдань, систематизації загроз, визначення показників та їх порогових значень, інвестиційної діяльності, оцінка і т. д. Порівняння фактичного та прогнозованого станів з пороговими значеннями для забезпечення безпеки Застосування засобів, способів і методів забезпечення безпеки та розробка стратегії забезпечення інвестицій.

Слід підкреслити, що на відміну від індикаторів індикатори мають сигнальну функцію, тобто більш чутливі до внутрішніх і зовнішніх факторів [69]. Порогові значення, лінія розмежування між небезпечним і безпечним станами економіки, відіграють особливо важливу роль через важливість оцінки безпеки шляхом порівняння фактичного та прогнозованого станів індикаторів із пороговими значеннями.

Кожна складова механізму інвестиційної безпеки має відображати стратегічні цілі, напрямок взаємного впливу та залежність розроблених засобів і методів, як статично, так і динамічно, а також ідентифікувати стратегічні виклики та ризики з метою створення сприятливого інвестиційного середовища в країна.

Стратегічні завдання організаційно-правової складової механізму інвестиційної безпеки знайшли відображення у прийнятті законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють організаційні аспекти функціонування економіки України. Законодавча та нормативна база економічних відносин значною мірою залежить від стадії ділового циклу, на якій знаходиться макросистема, і факторів, що призводять до зміни її стану. Роль адміністративних заходів зростає під час рецесійних фаз і передкризових ситуацій. Нормативно-правові вимоги в першу чергу повинні бути спрямовані на запобігання виникненню кризових ситуацій.

Стратегічною метою економічної частини механізму гарантування інвестицій є формування та впровадження відповідних методів і засобів економічного впливу на умови діяльності підприємств, галузей, регіонів та бюджетної підтримки окремих сфер і секторів економіки. Роль механізму виявляється у прийнятті та реалізації національних планів промислово-технологічного розвитку, створенні обов'язкових державних фінансових резервів та участі у фінансуванні інвестиційних проектів промислового та регіонального значення.

Автор стверджує, що стратегічною метою інституційних складових механізму інвестиційної безпеки є формування та реалізація комплексу методів і важелів прямого та опосередкованого впливу на учасників господарської діяльності для забезпечення довгострокової сталої економічної системи. Основний напрямок інституційного процесу також стримується розробленою економічною політикою промислово-технологічного розвитку стратегічних галузей. Ця складова механізму гарантування інвестицій не лише сприяє активізації інвестиційної діяльності підприємств та організацій, а й сприяє структурним змінам у країні, які проявляються у прискореному розвитку пріоритетних галузей економіки.

Стратегічне завдання також включає дві умови: соціально-політичну інтеграцію суспільства та ефективність державного управління. Тільки процес раціональної взаємодії цих аспектів, тобто їх синтез, може сформувати новий

якісний рівень безпеки. Сучасна управлінська робота з підтримання національної безпеки може здійснюватися в чотирьох взаємопов'язаних напрямках.

Перший – комплексний огляд взаємозв'язків між усіма законами, нормативними актами та управлінськими рішеннями з метою з'ясування їх взаємозв'язку та зосередження на посиленні соціального захисту [20].

Другий – боротьба організації з існуючими типами загроз безпеці не може обмежуватися реагуванням на поведінку, яка фактично порушує існуючі закони, норми, правила та порогові значення небезпечних характерних показників. Він повинен включати заходи, спрямовані на вирішення умов та обставин, які сприяють подальшому розвитку цих небезпек, часто є результатом минулих політичних та економічних помилок управління [23].

Третій – організувати роботу всіх управлінських структур для посилення економічного потенціалу, тобто підвищення рівня життя. Цей напрям також включає відстеження позитивних тенденцій у забезпеченні соціальної безпеки, виявлення джерел цих тенденцій, факторів, що їх розвивають, умов, за яких вони проявляються та шляхи передачі.

Четвертий – забезпечення життєдіяльності всієї країни, тобто створення можливостей для майбутнього розвитку економічної системи. Це початкова впевненість розробки стратегії на перспективу, впевненість реалізації проекту, включаючи, перш за все, достовірну оцінку ефективності, визначення реальної можливості зосередження сил і резервів для реалізації проекту. даного проекту, всебічно пов'язаного з прогнозуванням змін умов земель Ситуаційний аналіз проблеми, зміни рівнів безпеки, пов'язаних з реалізацією проекту, та розробка раціонального плану управління для кожного проекту [22].

Усі чотири стратегічні напрями забезпечення національної безпеки обов'язково передбачають аналіз умов і обставин виникнення та прояву нових загроз, порушень національних інтересів у всіх сферах суспільного життя, прогнозування перспектив розвитку соціально-економічних перетворень, що негативно впливають на вплив безпеки.

Інвестиційна безпека є відносною, оскільки в умовах невизначеності та ліквідності економічного середовища неможливо виявити та врахувати всі джерела загроз та усунути вплив усіх нестабільних факторів. З огляду на це пропонується поділити фактори інвестиційної безпеки на дві категорії – стабільність інвестиційного поля та руйнування економічної безпеки. Забезпечення заходів щодо підвищення безпеки інвестицій може відбуватися за такими напрямками:

- забезпечити достатній обсяг інвестицій для економіки для підтримки її сталого розвитку;
- створення оптимальних галузевих і регіональних інвестиційних структур;
- максимальна реалізація всіх реалізованих інвестиційних проектів на інноваційному рівні.

Таким чином, організаційно-економічний механізм забезпечення інвестицій є багаторівневою ієрархічною системою взаємодій між основними взаємопов'язаними організаційно-економічними елементами та їх конкретними групами (суб'єктами, об'єктами, принципами, методами та інструментами тощо), у процесі яких під її впливом здійснюється узгоджені економічні відносини (інтереси) держави, громадян і суспільства.

Активний розвиток та мінімізація впливу деструктивних факторів на національну інвестиційну безпеку є необхідними умовами не лише поступового розвитку інвестиційного сектору, а й загальної економічної безпеки країни. Говорячи про інвестиційну безпеку країни, не можна ігнорувати її найважливіші виміри – державу, транснаціональні корпорації та підприємства.

Висновки до розділу 1. Дослідження авторських підходів до визначення поняття інвестиційної безпеки різними науковцями дозволило сформулювати авторський підхід до тлумачення цього поняття. Зокрема, інвестиційна безпека – це такий стан національної економіки, включаючи всі інститути інвестиційної системи, що забезпечують інноваційний тип організації,

ефективне управління інвестиційними ресурсами, за якого досягається мультиплікативний (вкладення інвестиційних ресурсів у національну економіку та здійснення опосередкованого впливу на інші галузі економіки як елементів структури) та акселеративний (у довгостроковому періоді вплив інших галузей економіки на базову галузь, де здійсненні капіталовкладення, що призвели до ланцюгової реакції) ефекти капіталовкладень, забезпечується гарантований захист, соціально-орієнтований сталий і конкурентоспроможний розвиток національної економіки.

Встановлено, що інвестиційна та економічна безпека – явища взаємопов'язані. Адже, при встановленні інвестиційної безпеки економічна система отримує можливість поступально розвиватися та успішно протистояти непередбачуваним чи погано передбачуваним негативним факторам. Одночасно, економічна безпека впливає на інвестиційний процес, оскільки забезпечує можливість наповнення інвестиційних потоків, їхнього безперервного руху в наукомісткі галузі, у розвиток техніки та технологій, у соціальну сферу.

Доводиться думка, що механізм забезпечення інвестиційної безпеки є різнорівневою ієрархічною системою основних взаємозв'язаних організаційних і економічних елементів та їх видових груп (суб'єктів, об'єктів, принципів, методів та інструментів тощо), а також способів їх взаємодії, у ході та під впливом яких гармонізуються економічні відносини (інтереси) держави, її суб'єктів і суспільства. Це підтверджується різноманітністю елементів, які формують цей механізм, зокрема: об'єкт та суб'єкт управління; сукупність економічних інтересів суб'єктів; функції, принципи та методи управління; інструментарій управління (організаційне та кадрове забезпечення; фінансове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення); критерії та індикатори оцінки рівня інвестиційної безпеки; техніку і технологію управління.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1. Методичні підходи до оцінювання рівня інвестиційної безпеки держави

Без узагальнення та аналізу різних методик неможливо об'єктивно зрозуміти питання інвестиційної безпеки в національній економіці, а також удосконалити методологічну базу цього дослідження. Нагальною є потреба проаналізувати загальні показники інвестиційної безпеки та підпункти (складові) на рівні національної економіки, проаналізувати вплив ПП на економічне благополуччя. Враховуйте чинники інвестиційної безпеки (економічні, політичні, науково-технічні, фізико-географічні, соціально-демографічні) при підготовці та визначенні напрямів соціально-економічного розвитку країни. Особливо актуальними є питання, пов'язані з надходженням інвестицій в економіку країни, багато в чому через великий розрив між попитом і пропозицією. З нагоди виходу з економічної кризи все більше експертів почали звертати увагу на це питання. У цьому контексті актуальною та необхідною є розробка методологічної основи оцінки рівня інвестиційної безпеки, стандартних параметрів, показників та аналізу її структурних елементів.

Існує багато конкретних показників і показників, які можуть допомогти визначити поточну інвестиційну безпеку держави. На цій основі коригують перспективне планування розвитку національної економіки.

Під показниками інвестиційної безпеки прийнято розуміти:

- вкладення в основний капітал, як складова частина ВВП;
- інвестиції в науку в процентному співвідношенні до ВВП;
- частка іноземних інвестицій в загальному обсязі вкладень.

Необхідно розуміти, що при необхідності можуть бути визначені й інші більш дрібні фактори, які впливають на поточний рівень інвестиційної безпеки.

Для отримання об'єктивної картини важливо розглядати всі перераховані вище показники в динаміці.

Показники інвестиційної безпеки відносяться до поточного стану основних фондів, включаючи ступінь модернізації; прибутковість інвестиційних процесів, що проводяться в країні; загальний обсяг інвестицій у відсотках від загального ВВП; економічну конкурентоспроможність; існуючу динаміку інвестицій.

Ніхто не стане заперечувати, що національна економічна безпека є наріжним каменем стабільного розвитку. Безпека інвестицій є найважливішим аспектом її розгортання [25].

Інвестиційна безпека – це здатність державних органів безпосередньо впливати на інвестиційний процес країни, що визначає конкурентоспроможність і стійке зростання економічної системи країни. На безпеку інвестицій по всій Україні можна поглянути й з іншого боку. Можна зрозуміти, що на нього не впливають іноземні інвестиції в економіку держави іноземними інвесторами.

Стратегічну важливість безпеки інвестицій розуміють на найвищих рівнях влади. Зокрема, про це йдеться в Указі Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Його створення відбулося на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [29].

Закон чітко визначає основний напрям інвестування, від якого безпосередньо залежить безпечне існування та подальший розвиток України.

Відповідно до розглянутого указу основна увага має бути зосереджена на наступних напрямках:

- розвиток фундаментальної та прикладної науки;
- широке впровадження нових технологій і інновацій;
- модернізація і вдосконалення освітньої системи;
- подальший розвиток механізмів і інститутів спільного інвестування.

Оцінку прийнято проводити по наступних аспектах:

- фактичні показники інвестиційної активності господарюючих суб'єктів;

- загальна ефективність інвестиційних проектів, що реалізуються в економіці держави;

- існуюча структура вкладень в основний капітал.

Показники інвестиційного ризику дозволяють оцінити рівень інвестиційної безпеки – порогові показники відображають вплив економічних факторів на інвестиційну безпеку. Індикатори інвестиційного ризику повинні відповідати стандартам безпеки інвестицій та визначати їх параметри на різних рівнях:

- на макрорівні – для економіки в цілому;
- на мезорівні – в регіонах і галузях економіки;
- на мікрорівні – на підприємствах, в компаніях і корпораціях з урахуванням факторів інвестиційних ризиків.

Загальні показники, що характеризують інвестиційну схильність (тобто: відношення загальних заощаджень до ВВП, відношення загального накопичення основного капіталу до загальних заощаджень, відношення інвестицій в основний капітал до ВВП) [24].

Щоб передбачити, проаналізувати та запобігти інвестиційним ризикам, необхідно враховувати вплив різних факторів, включаючи капітальні та операційні витрати. В інвестиційній діяльності фактори ризику ще більше посилюються, оскільки вони зберігають взаємозалежність із загальносистемними факторами економічної діяльності на макро-, мікро- та мезорівнях.

Основні показники безпеки інвестицій з урахуванням факторів інвестиційного ризику:

1. Імпульс та якість економічного зростання – перехід до інноваційної економіки (співвідношення загального накопичення інвестицій до ВВП та ВРП, співвідношення інвестицій до темпів зростання ВВП за галузями та регіонами, ступінь оновлення та модернізації основного капіталу);

2. Стратегічні пріоритети економічного розвитку (галузеві пріоритети інвестування наукомісткого виробництва, регіональні пріоритети інвестування

розвитку об'єктів економіки та соціальної сфери, пріоритети розвитку ринкових відносин між регіонами та галузями);

3. Пріоритет зростання доходів (прибутковості) та ефективності виробництва (прибутковість і рентабельність інвестиційних проектів, які вважаються дисконтованими, внесок у зростання ВВП і бюджетну ефективність, підвищення конкурентоспроможності).

Іншим підходом до оцінки безпеки національних інвестицій є індикативний підхід. Оцінки безпеки на основі цієї методики зазвичай виконуються за такою схемою. Спочатку визначають фактичне значення показника безпеки. Порівняйте ці значення з граничними значеннями. Це порівняння дозволяє виявити фактори, які можуть скомпрометувати об'єкт безпеки, і розробити заходи щодо їх усунення, після чого розраховується загальний показник безпеки. Якщо загальна метрика безпеки відома, ви можете відстежувати її рівень з часом і сортувати об'єкти відповідно до рівня безпеки.

В основі індикативного методу покладені такі принципи:

- комплексного підходу – означає в цьому випадку аналіз усіх складових інвестиційної безпеки;
- ієрархічності – означає врахування внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей між складовими інвестиційної безпеки, а також врахування зовнішніх факторів;
- альтернативності – означає виявлення й обґрунтування можливих варіантів виходу з кризового становища;
- з позиції розгляду об'єкта дослідження як індикатора більш високого рівня – економічної безпеки.

Застосування індикативного методу для розробки методики оцінки безпеки національної економіки передбачає послідовне виконання таких етапів:

- формування системи індикаторів безпеки;
- обґрунтування їхніх порогових значень;

При формуванні системи індикаторів безпеки необхідно виконати наступні дії:

- перш за все, параметри стандарту безпеки покликані забезпечити вичерпну та вичерпну характеристику економічної ситуації, що розглядається;
- по-друге, стандартні параметри безпеки інвестицій повинні відповідати вимогам терміну, тобто всі показники, які використовуються для оцінки безпеки інвестицій, повинні бути взаємопов'язані та взаємозалежні;
- по-третє, стандартні параметри мають бути кількісно визначеними (наприклад, інвестиції у фізичні активи, освіту тощо);
- по-четверте, параметри критерію безпеки є високочутливими до негативних явищ і процесів, які можуть завдати шкоди об'єктам спостереження. Тільки в цьому випадку індикатори безпеки можуть виконувати своє головне призначення – своєчасно повідомляти про виникнення факторів, що загрожують національній економіці;
- по-п'яте, параметри критерію безпеки повинні бути сумісні з системою показників, яка використовується в статистичних облікових записах;
- по-шосте, параметри критеріїв безпеки повинні забезпечувати можливість порівнянь між країнами.

Найбільш поширеними в Україні є стандартні параметри, показники рівня інвестування (відношення загального обсягу інвестицій до ВВП, %, S), частка приросту прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у ВВП (% , S); рівень оновлення основних фондів (% , %, S) 187. Ці показники оприлюднено в аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень «Про вдосконалення методики загальної оцінки рівня економічної безпеки України», яка включає комплексні показники інвестиційної безпеки [28].

Згідно з Методичними рекомендаціями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо розрахунку рівня економічної безпеки України з 2013 року інвестиційна безпека поєднується з інноваційною. Серед них комплексний індекс економічної безпеки складається з дев'яти середньозважених субіндексів (компонентів), включаючи макроекономіку, інвестиційні інновації, зовнішню торгівлю, соціальну та фінансову безпеку, енергетику, виробництво, населення та харчування, як показано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники та порогові значення індикаторів стану інвестиційної безпеки
України

№ з/п	Субіндекси інвестиційно-інноваційної безпеки	$X^L_{\text{крит}}$	$X^L_{\text{небезп}}$	$X^L_{\text{здв}}$	$X^L_{\text{опт}}$	$X^R_{\text{опт}}$	Значення коефіцієнта
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Валове нагромадження основного капіталу, %	18	20	23	25	30	0,0807
2	Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягів капітальних інвестицій, %	55	65	70	75	85	0,0715
3	Інтегральний індекс сприятливого інвестиційного бізнес-середовища, %	50	60	70	80	90	0,0771
4	Відношення чистого приросту ІП до ВВП, %	4	4,5	5	6	7	0,0727
5	Відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, домашнім господарствам на реконструкцію, будівництво, придбання нерухомості (кумулятивно скореговані на курсову різницю), % ВВП	10	13	15	20	25	0,0747
6	Питома вага продукції, яка була реалізована на конкурентних ринках країни, % загального обсягу продукції	50	55	60	70	80	0,0644
7	Питома вага (розмір) економіки України, % до світового ВВП	0,15	0,2	0,5	1,5	2,5	0,0658
8	Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт у відношенні до ВВП, %	0,5	1	1,5	2	3	0,0719
9	Відношення витрат на наукові й науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, % ВВП	0,2	0,3	0,5	0,75	1	0,0654
10	Загальна кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення	5	10	13	17	22	0,0642
11	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, %	5	10	15	25	35	0,0843
12	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промисловості, %	3	7	15	20	25	0,0855
13	Відношення експорту наукових та конструкторських розробок, ліцензійних послуг, роялті, комп'ютерних та інформаційних послуг, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях до ВВП, у %.	0,4	0,6	0,8	1	1,5	0,0703

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
14	Частка осіб, які повідомили, що за останній рік користувалися послугами Інтернету (обстеження домогосподарств), %	20	30	45	60	80	0,0516

Для кожного індикатора складових стану економічної безпеки України розроблені характеристичні значення, які визначають рівень економічної безпеки. Діапазон характеристичних значень кожного показника (індикатора) вимірюється від 0 до 1 (або від 0 до 100 відсотків) та ділиться на п'ять інтервалів.

Нормування індикаторів здійснюється за допомогою лінійної функції таким чином, щоб характеристичні значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали. Перехід від абсолютних до нормованих значень індикаторів дозволяє вимірювати індикатори за шкалою від 0 до 1 або у відсотках: 0 відповідає 0%, 1 - 100%. Таким чином, отримане нормоване значення індикатора характеризує своєю величиною ступінь наближення до оптимального значення 1.

Розрахунок інтегрального індексу в цілому та інтегральних індексів за окремими сферами економіки здійснюється за допомогою вагових коефіцієнтів, які визначено шляхом експертного оцінювання.

У березні 2013 року було проведено експертне опитування, спрямоване на збір системної оціночної інформації щодо стану окремих сфер економіки, внутрішніх та зовнішніх загроз цим сферам, умов для ефективного ведення бізнесу.

Опитування передбачало отримання відповідей на поставлені запитання у формалізованому вигляді (оцінка за десятибальною шкалою). Одержана в результаті опитування інформація дала змогу під час подальшого аналізу використовувати середні експертні оцінки, що характеризували важливість кожного індикатора для узагальнених об'єктів та структур чи впливових взаємозв'язаних чинників у складних системах.

Розрахунок інтегрально інвестиційно-інноваційного показника здійснюється за формулою:

$$\sum_{ii} dy_{ni=1}^i \quad (2.1)$$

де I_{ii} – агрегований показник / субіндекс інвестиційно-інвестиційної безпеки;

d_i – ваговий коефіцієнт, що означає ступінь внеску i -го показника;

y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора.

Методичні положення розрахунку інтегральних показників мають ґрунтуватися на визначенні порогових значень та стандартизації показників, заснованих на принципах: систематичності, комплексності, ієрархічності, достатності, однозначності та наступності.

Принцип системної науки означає, що різні компоненти інвестиційної безпеки взаємопов'язані та взаємозалежні, утворюючи ціле, і зміна кожного компонента впливатиме на зміну загальної оцінки рівня інвестиційної безпеки.

Принцип комплексності диктує співобумовленість та узгоджений розвиток системи, що забезпечується компонентами інвестиційної безпеки, тобто охопленням усіх показників, кожен з яких характеризує свій вплив на стан системи.

Ієрархічний принцип стосується розгляду кожного компонента як системи, а системи безпеки інвестицій як вищої системи. Іншими словами, перший набір індикаторів є невід'ємною частиною поля національної безпеки, а другий набір індикаторів є доповненням до першого набору індикаторів.

Таким чином, незважаючи на актуальність питання дослідження інвестиційної безпеки, для вирішення проблеми визначення критеріальних параметрів і структурних елементів використовуються різноманітні підходи, засновані на індикаторах інвестиційної безпеки. Крім того, в різних методиках, що використовуються в Україні та за кордоном, використовуються різні критерії,

в тому числі їх кількість. Деякі методи враховують лише три показники безпеки інвестицій, і їх не можна розглядати разом. Інші методи використовують експертну оцінку, яка в першу чергу впливає на остаточне рішення.

Для кожного методу є позитивні сторони, тому можна отримати загальну комплексну оцінку, у зв'язку з чим необхідно розробляти нові методи аналізу об'єкта дослідження.

2.2. Оцінювання рівня інвестиційної безпеки України

Для проведення ефективного реформування економіки задля її подальшого розвитку необхідним є визначення поточного її стану, а також умов, за яких відбувається її функціонування. Для кількісної та якісної оцінки рівня інвестиційної безпеки у складі економічної безпеки була розроблена система її індикаторів, яка відображає ступінь віддалення поточного стану суб'єкта (об'єкта) інвестування від межі безпеки. На основі Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, розроблених Міністерством економічного розвитку і торгівлі (Міністерством економіки) України у 2013 році, здійснимо аналіз та оцінку рівня складової інвестиційної безпеки України за допомогою відповідних індикаторів (табл. 2.2).

Показник «Валове нагромадження основного капіталу, % ВВП» характеризує ступінь розвитку країни, є відношення обсягу інвестицій в основний капітал до ВВП. Теорії економічного зростання та світовий практичний досвід свідчать про те, що основним рушієм стабільного економічного зростання країни є інвестиції в основний капітал (валове нагромадження основного капіталу), щорічний рівень яких повинен складати 19–25% до ВВП.

Таблиця 2.2

Розрахунок показників інвестиційної безпеки України
за період 2017-2021 років

№ з/п	Найменування індикатора	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абс. відх. (п.п.)	Віднос. відх. (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Валове нагромадження основного капіталу, відсотків ВВП	15,80	17,70	17,60	13,40	12,40	-3,40	78,48
2	Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій, відсотків	53,02	52,90	70,15	74,06	73,75	20,73	139,10
3	Інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, відсотків	66,10	65,80	67,32	69,20	70,91	4,81	107,28
4	Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, відсотків	2,06	1,84	3,39	-0,61	3,44	1,38	167,06
5	Відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), відсотків ВВП	29,43	25,39	26,33	28,20	29,61	0,18	100,61
6	Частка продукції, що була реалізована на конкурентних ринках країни, відсотків загального обсягу продукції (станом на початок року)	33,30	42,10	45,90	47,90	51,50	18,20	154,65
7	Розмір економіки України, відсотків до світового ВВП	0,13	0,15	0,18	0,18	0,21	0,08	160,14
8	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, відсотків	0,72	0,76	0,80	0,85	0,87	0,15	120,83
9	Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, відсотків ВВП	0,16	0,17	0,19	0,20	0,21	0,05	131,25

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб)	3,68	3,54	4,39	4,48	4,61	0,93	125,27
11	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків	14,30	15,60	13,80	14,90	15,30	1,00	106,99
12	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, відсотків	0,70	0,80	1,30	1,90	2,20	1,50	314,29
13	Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, відсотків до ВВП	2,53	2,71	2,98	3,48	4,21	1,68	166,40
14	Частка осіб, які повідомили, що за останні 12 місяців користувалися послугами Інтернету (обстеження домогосподарств), відсотків	58,90	62,60	70,10	75,50	79,50	20,60	134,97

Зобразимо отримані дані щодо показника «Валове нагромадження основного капіталу, % ВВП» на рис. 2.1.

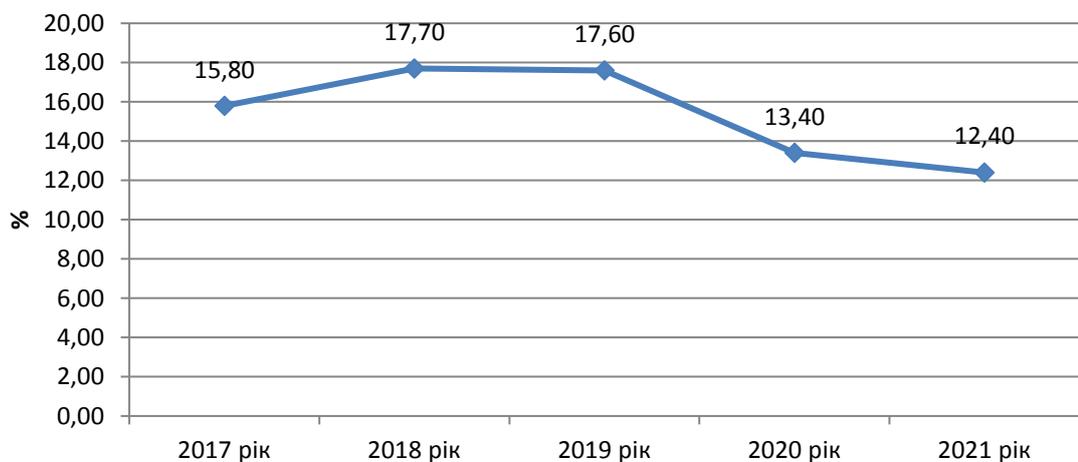

Рис. 2.1. Динаміка показника валового нагромадження капіталу України за період 2017-2021 років

*Складено автором [31]

Проаналізувавши значення даного показника можна зробити висновок, що за період 2017-2021 років відбувається його скорочення, зокрема у 2017 році його значення становило 15,8 %, тоді як у 2021 році знизилося до 12,4 %, що є нижче критичного значення. Це свідчить про загрозливий стан в економіці, тобто її нездатність залучати капітал для подальшого зростання.

При цьому, при збільшенні обсягу залучених інвестицій важливо орієнтувати їх надходження переважно до високотехнологічних галузей економіки. На сьогоднішній день більша частина капітальних інвестицій надходить до таких галузей економіки, як промисловість, будівництво, оптову та роздрібну торгівлю, сільське (лісове та рибне) господарство, ремонт автотранспортних засобів тощо.

Проаналізуємо індикатори «Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій» та «Інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, відсотків» на рисунку 2.2.

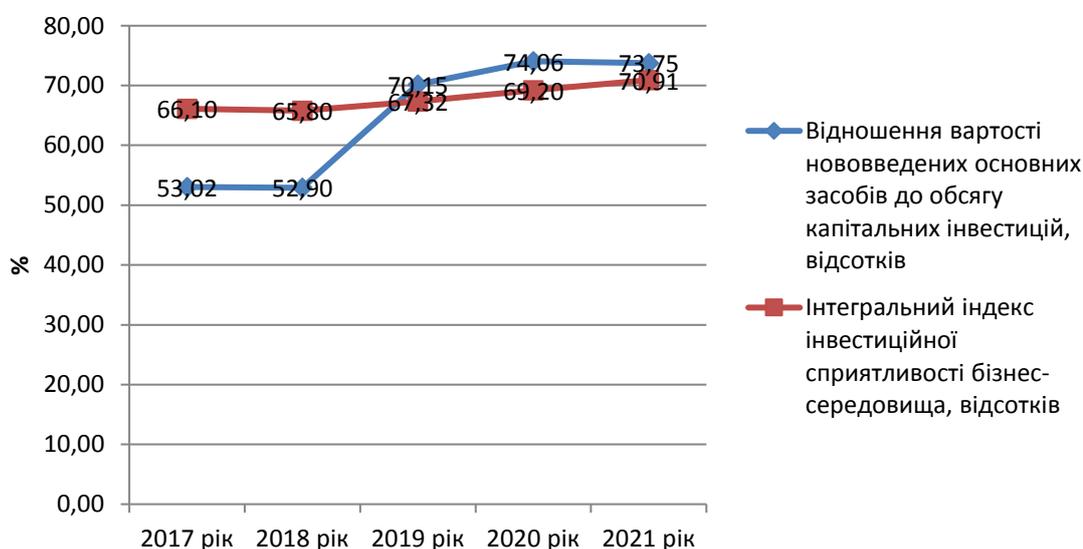

Рис. 2.2. Динаміка показників відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій та інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища України за період 2017-2021 років

*Складено автором [31]

Так, індикатор «Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій» протягом досліджуваного періоду демонструє тенденцію до зростання, при цьому залишаючись нижче оптимального. У 2017 році даний показник становив 66,1%, тоді як у 2021 році зріс на 39,1% і становив 73,75%. Позитивна динаміка свідчить про поступове бажання бізнесу вкладати отримані інвестиції в розвиток та модернізацію виробничої бази за для покращення кінцевого продукту та зростання його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Показник «Інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, відсотків» показав зростання починаючи з 2019 року, і у 2021 році становив 70,91, тобто відбулося зростання на 7,28%, порівняно з 2017 роком. Поточна динаміка є результатом впровадження ряду реформ, що дозволили дещо лібералізувати економіку та зробити процес залучення та впровадження інвестицій простіше, а також підвищити гарантії їх збереження.

Поряд із цим, було проаналізовано «Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП», а результат зображено на рисунку 2.3.

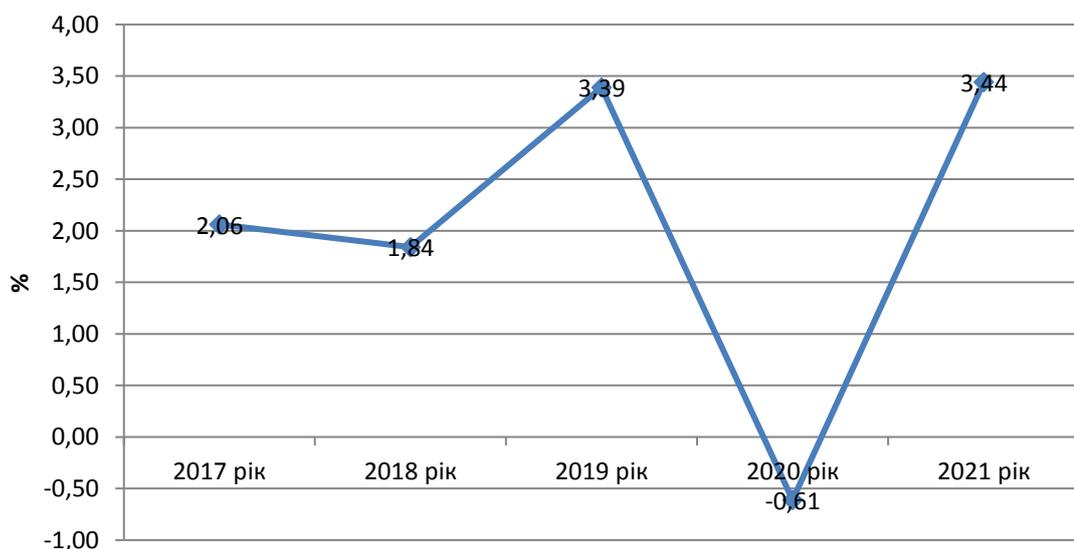

Рис. 2.3. Динаміка відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП України за період 2017-2021 років

*Складено автором

Отримані дані свідчать, що протягом досліджуваного періоду відбулося суттєве зростання обсягу надходження прямих іноземних інвестицій у 2021 році, порівняно з 2017 роком на 67,06%. Скорочення приросту відбулося у 2020 році до -0,61%, що було пов'язано зі світовою нестабільністю у зв'язку із пандемією. При цьому вже у 2021 році значення даного показника перевершує до кризове та становить 3,44%. При цьому, попри позитивну динаміку значення даного показника нижче за критичне.

Значення показник «Частка продукції, що була реалізована на конкурентних ринках країни, відсотків загального обсягу продукції» свідчить про конкурентоспроможність національного господарства на світовому ринку, а також експортну направленість економіки країни.

Зобразимо отримані дані щодо даного показника на рисунку 2.4.

Отримані дані свідчать про поступове нарощування експорту продукції, виготовленої в Україні, на конкурентних ринках, а також покращення їх техніко-технологічних характеристик, що в свою чергу збільшує попит на дані товари.

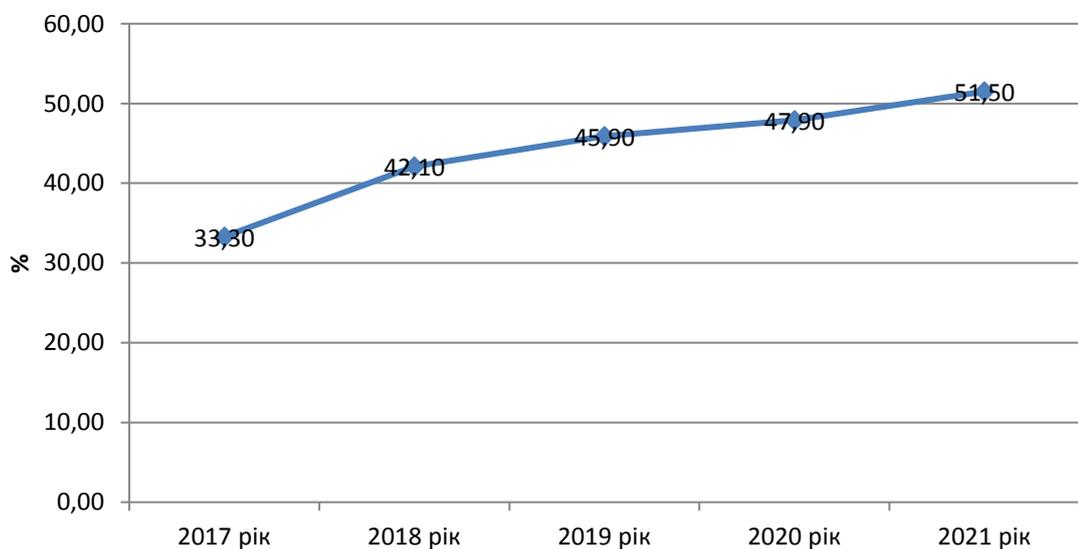

Рис. 2.4. Динаміка частки продукції, що була реалізована на конкурентних ринках країни, відсотків загального обсягу продукції України за період 2017-2021 років

*Складено автором

Зростання розміру економіки України у відсотках до світового ВВП з 0,13% у 2017 році до 0,21% у 2021 році, тобто на 60,14% свідчить про зростання національної економіки більшими темпами, ніж світова економіка, що дає змогу Україні в майбутньому досягти рівня розвитку економіки передових країн світу (рисунок 2.5).

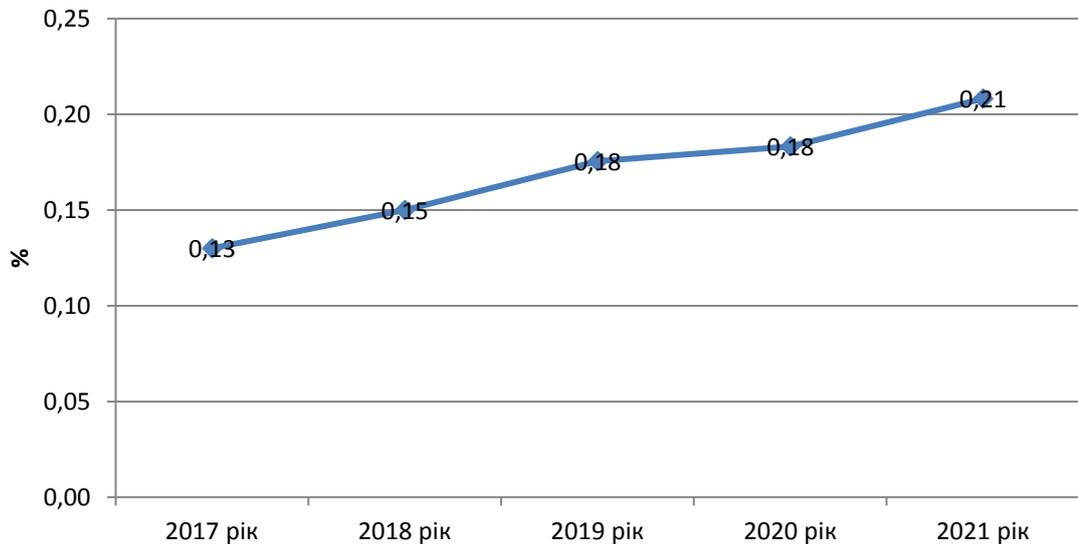

Рис. 2.5. Динаміка розміру економіки України у відсотках до світового ВВП за період 2017-2021 років

*Складено автором

Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення протягом досліджуваного періоду зросла на 25,27%. При цьому, зважаючи на те, що чисельності зайнятого населення є нижчою за критичне значення, а також враховуючи мінімальне зростання протягом 2019-2021 років, можна зробити висновок, що держава не вкладає достатній обсяг ресурсів задля розвитку технологій та перехід економіки на виробництво більш складних товарів, що мають більшу додану вартість та дозволяють відмовитися від експорту сировини. Підтвердженням цього є низька частка (15,3% у 2021) році підприємств, що впроваджують інновації (рисунок 2.6).

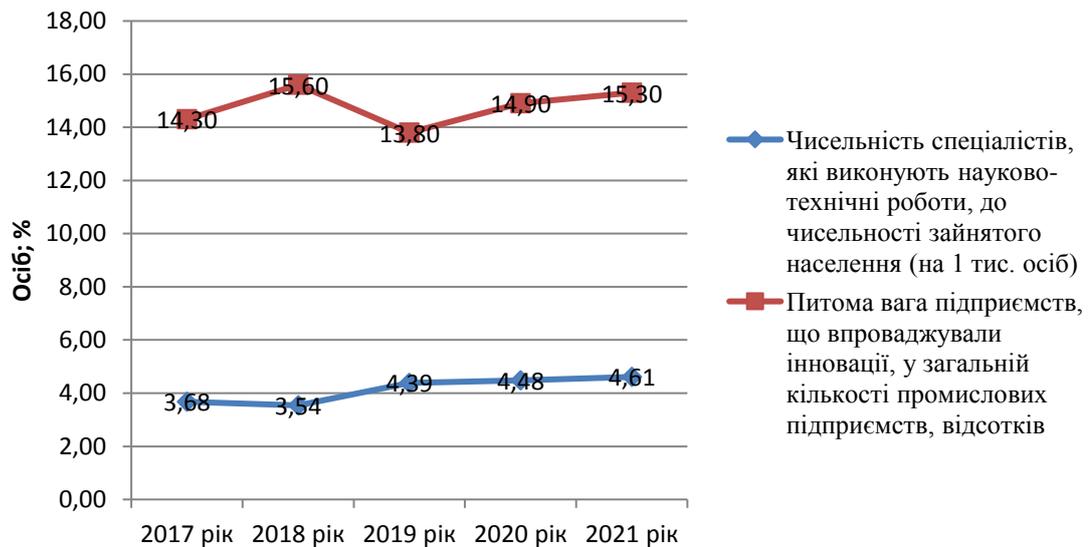

Рис. 2.6. Динаміка показників чисельності спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення та питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств України за період 2017-2021 років

*Складено автором

Розрахуємо інтегральний показник рівня інвестиційної безпеки України за період 2017-2021 років. Отримані дані зобразимо в таблиці 2.3 та на рисунку 2.7.

Таблиця 2.3

Розрахунок рівня інвестиційної безпеки України
за період 2017-2021 років

№ з/п	Найменування індикатора	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Ваговий коефіцієнт
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Валове нагромадження основного капіталу, відсотків ВВП	0,18	0,19	0,20	0,15	0,14	0,0807
2	Відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій, відсотків	0,19	0,19	0,61	0,76	0,75	0,0715
3	Інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, відсотків	0,52	0,52	0,55	0,58	0,62	0,0771

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, відсотків	0,10	0,09	0,17	0,03	0,17	0,0727
5	Відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), відсотків ВВП	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,0747
6	Частка продукції, що була реалізована на конкурентних ринках країни, відсотків загального обсягу продукції (станом на початок року)	0,13	0,17	0,18	0,19	0,16	0,0644
7	Розмір економіки України, відсотків до світового ВВП	0,18	0,20	0,30	0,33	0,41	0,0658
8	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, відсотків	0,29	0,30	0,32	0,34	0,35	0,0719
9	Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, відсотків ВВП	0,16	0,17	0,19	0,20	0,22	0,0654
10	Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб)	0,07	0,06	0,18	0,18	0,18	0,0642
11	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків	0,57	0,61	0,55	0,60	0,61	0,0843
12	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, відсотків	0,05	0,05	0,09	0,13	0,15	0,0855
13	Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, відсотків до ВВП	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,0703
14	Частка осіб, які повідомили, що за останні 12 місяців користувалися послугами Інтернету (обстеження домогосподарств), відсотків	0,79	0,83	0,90	0,96	1,00	0,0516
Рівень інвестиційної безпеки		0,37	0,38	0,44	0,45	0,47	

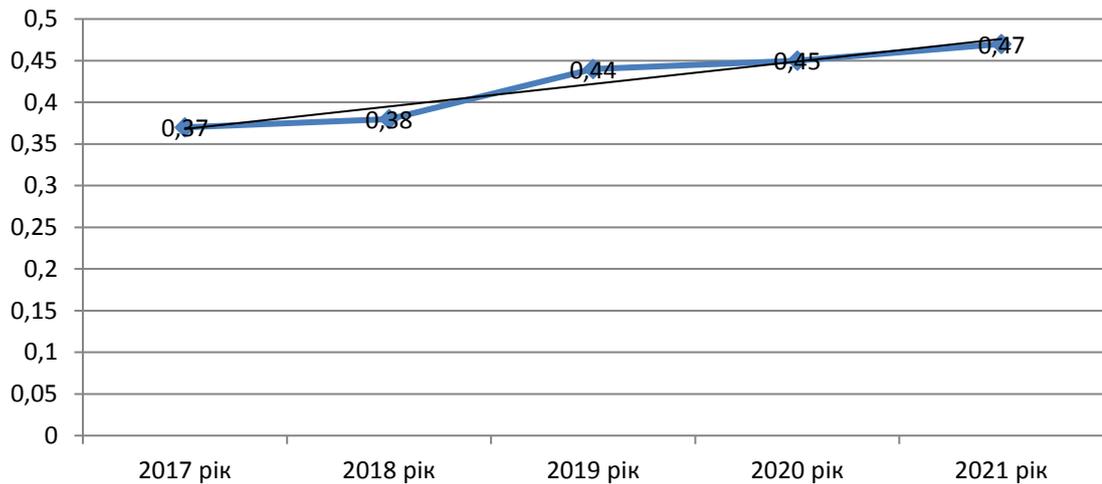

Рис. 2.7. Динаміка інтегрального показника інвестиційної безпеки України за період 2017-2021 років

*Складено автором

Підсумовуючи отримані результати оцінки рівня інвестиційної безпеки України можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду відбувається покращення даного показника з 0,37 у 2017 році до 0,47 у 2021 році. Позитивна тенденція свідчить про дієвість заходів, що провадить держава задля покращення інвестиційного клімату в країні. Зокрема, завдяки проведенню реформ, покликаних на боротьбу з корупцією, зросла престижність країни на міжнародній арені, а заходи з лібералізації економіки дозволили спростити прихід іноземних інвесторів.

2.3. Аналіз загроз інвестиційній безпеці України

Спочатку розкриємо зміст основних загроз внутрішній економічній безпеці України у сфері інвестування:

1) з 2008 року спостерігається зниження виробничого потенціалу України. Основними причинами є: висока збитковість основних фондів промислових підприємств, низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку, збільшення імпорту, зменшення внутрішніх промислових інвестицій, вивезення капіталу за кордон. Класичний економічний підхід до

подолання цього ризику полягає в поєднанні інвестицій в основний капітал із важкою промисловістю як основним засобом обробки. Зростання виробничого потенціалу було б неможливим без виробництва верстатів і існуючих промислових виробничих ліній і обладнання для цих галузей;

2) уповільнення економічного зростання було характерною рисою української економіки в останні роки. Внаслідок зниження темпів зростання реальних доходів населення, зниження темпів зростання споживчого кредиту та інфляції споживчий попит населення зменшується. Іншою причиною уповільнення економічного зростання є перехід країни до прямого, ручного управління економікою, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємців і зниження ділової активності, а не сприяє стимулюванню підприємницької діяльності;

3) структурна деформація економіки України виявляється в орієнтації економіки країни на видобуток корисних копалин. Як наслідок, виробництво промисловості зменшується порівняно з добувними галузями. Ресурсна орієнтація національної економіки уможливила високі доходи, не гарантуючи сталого економічного зростання. Для диференціації доходів, можливо, варто більше зосередитися на експорті сільськогосподарської продукції. Великі інвестиції галузі в цілому завжди можуть компенсувати частину ризиків, пов'язаних із складними погодними умовами в певних регіонах, якщо врахувати існуючі макрокліматичні та географічні умови застосування сільськогосподарського виробництва;

4) майновий поділ населення руйнує соціальний світ і соціальний спокій країни. Світовий досвід показує, що коли співвідношення доходів 10% найбагатших і 10% найменш заможних перевищує 1:10 (1:6-8 у найрозвиненіших країнах Європи), то суспільство може увійти в стан соціальної нестабільності. В Україні, за офіційною статистикою, співвідношення становить 1:12-14. У деяких містах і регіонах цей показник ще вищий. Негативні наслідки цього явища включають: безробіття; збільшення матеріального розшарування між багатими та переважною більшістю бідних, які невпевнені у своєму майбутньому;

збільшення частки бідних, що створює соціальну та кримінальну напругу; затримки виплати заробітної плати, пенсій та допомог; випадки збоїв компанії було задокументовано. Кінцевим результатом цих тенденцій може стати нестабільна соціальна ситуація в країні;

5) послаблення науково-технічного потенціалу країни через скорочення фінансування НДДКР пріоритетної науки і техніки, масовий відхід провідних учених з країни, розпуск сформованих наукових колективів і знищення наукоємних виробництв. Стабільність цієї тенденції відображає попит на наших науковців за кордоном, що свідчить про їхні теоретичні досягнення та високу повагу до їх мислення. З іншого боку, все це призводить до того, що країна стає все більш залежною від розвитку інших країн у сфері науки. Зміни в економічній політиці та реформування сфер, привабливих для інвестицій у науку, можуть позитивно вплинути на підвищення нашого наукового потенціалу та підвищення економічної безпеки;

б) посилюється дисбаланс у регіональному економічному розвитку, що призвело до розриву єдиного економічного простору, розриву зв'язку між основними суб'єктами та розриву економічних відносин між центральною владою та Україною, що також перешкоджає міждержавній взаємодії. регіональна інтеграція. Загроза незбалансованості соціально-економічного розвитку регіонів зумовлена об'єктивними відмінностями в рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, кризовими галузями в окремих регіонах, нерівномірним розподілом ресурсів, збільшенням розривів. Що стосується рівня виробництва національного доходу, то розрив у рівні виробництва національного доходу на душу населення між різними суб'єктами України збільшився;

7) інфляційний ризик на внутрішньому ринку є основним фактором, що призводить до надмірного зростання цін. Негативними наслідками інфляції є дезорієнтація ресурсів і втрата економічної ефективності. Із зростанням економічної нестабільності важливість цієї загрози зростатиме найближчим часом. З іншого боку, інфляція на зовнішніх ринках, що зростає стабільно, а не

стрімко, може мати позитивний вплив на економіку країни. Наприклад, наші продукти можуть бути більш конкурентоспроможними та мати привабливішу ціну (у перерахунку на долари США чи євро), ніж наші закордонні аналоги.

За наявності певних державних резервів інфляція та падіння обмінного курсу країни можуть сприяти вищим темпам скорочення державного боргу. Цю конкурентну перевагу можна використати непомітно за допомогою правильної економічної політики.

Тепер розглянемо найбільші зовнішні загрози національній безпеці на інвестиційній арені.

У внутрішньому експорті переважають масові товари. Інші товари не мають такої великої експортної переваги. З огляду на дешеву продукцію глобальних транснаціональних компаній, експортна конкурентоспроможність готової продукції більшості вітчизняних підприємств є невисокою. Експорт технічно складної продукції також загалом слабкий, оскільки вона не відповідає стандартам іноземних екологічних та інших регуляторів.

Конкуренти часто вдаються до політичного шантажу та застосовують «подвійні стандарти» для тиску на потенційних покупців, намагаючись постачати високотехнологічну продукцію або забезпечити виконання цінних контрактів на її основі.

Ринкова економіка України тільки починає інтегруватися в усталену світову торговельну систему. Часто всі ринки та сфери впливу були поділені та встановлені конкурентні відносини, в тому числі й на умовах корпоративної змови. Проте світова економіка продовжує динамічно розвиватися, відкриваючи нові економічні ринки, можливі сфери впливу, створюючи нові економічні альянси тощо. Важливо вміти знаходити можливі виходи і вихідні точки економічного впливу в глобальних економічних рухах.

Внутрішні причини відтоку капіталу з України включають: несприятливе внутрішнє інвестиційне середовище, як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців, неефективне внутрішнє інвестування, неадекватне валютне регулювання, а також неадекватне податкове регулювання та стимули. Значна

частина грошової бази нашої країни формується за рахунок іноземних джерел, і її збереження суперечить моделі грошового обігу, сформованій внутрішньою економікою.

Офшоринг має серйозні наслідки для економічної безпеки нації. За оцінками експертів, через відтік капіталу бюджетна система втрачає 1,5 відсотка ВВП. Насправді капітал витікає за кордон свідомо, регулярно і систематично через незаконні процедури. Для країни рух капіталу через офшорну зону стає неможливим для отримання коштів з бюджету у вигляді податків. Кошти, розміщені в офшорах, більше не можуть використовуватися як оборотний капітал і не створюють жодної додаткової вартості у вітчизняній банківській системі чи економіці. Навіть за планом реінвестування виробництво не гарантує прибутків і не може базувати на цій основі свої плани зростання та розвитку.

Тому ми розглянули основні внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці України у сфері інвестування.

До стабільних факторів належать інвестиційний потенціал (об'єктивний шанс досягнення цілей інвестування) та інвестиційна привабливість (сукупність факторів, які визначають перетікання капіталу в країну або з країни), а до нестійких – інвестиційний венчурний капітал, пов'язаний зі знеціненням валюти. А інвестиційні загрози можна умовно розділити на дві категорії – внутрішні та зовнішні. Зовнішні загрози зумовлені насамперед поточними зовнішньополітичними розбіжностями, які загрожують економічній безпеці країни.

Зараз найбільшою загрозою безпеці в інвестиційному світі є відтік капіталу приватних інвесторів (вітчизняних та іноземних). За даними американської дослідницької організації Global Financial Integrity (GFI), незаконне виведення коштів з України в 2014-2020 роках становило в середньому 104,98 млрд доларів США. один рік.

Для залучення іноземних інвестицій в українську економіку необхідно повністю виключити можливість впливу іноземного капіталу на економічні та політичні рішення шляхом забезпечення реалізації національних інтересів, при

максимальному узгодженні інтересів держави та іноземних інвесторів, враховуючи плани влади щодо економічного та соціального розвитку Статус і роль іноземного капіталу в Китаї. Водночас безпека інвестицій не передбачає бар'єрів чи прямих обмежень на переміщення іноземного капіталу з міжнародних ринків на внутрішні, а лише про спрощення цих процесів. Загалом, забезпечення інвестиційної безпеки на всіх рівнях має бути пріоритетом національної діяльності в період модернізації економіки.

Незважаючи на деякі позитивні моменти, які сприяють розвитку інвестиційного потенціалу регіону, в умовах кризи динаміка безпечного зростання інвестицій в Україні значно знизилася. Необхідно проаналізувати екологічні ризики та загрози безпеці українських інвестицій з метою обмеження їх впливу на економічну безпеку країни.

Загрози безпеці інвестицій можна класифікувати за рівнем безпеки: національні, локальні (регіональні) та корпоративні (табл. 2.3).

З дослідженого комплексу ризиків інвестиційної безпеки видно, що фактори ризику взаємопов'язані на всіх рівнях і сильно впливають один на одного. Крім того, судячи з показників економічної безпеки країни, фактори інвестиційної безпеки, очевидно, також впливають на показники економічної безпеки країни.

Рівень безробіття залежить від зростання МСП, які створюють робочі місця в регіоні. У свою чергу розвиток підприємства залежить від послуг та умов розвитку, які надає держава, використання технологій державно-приватного партнерства, механізмів інтеграції в національні плани розвитку тощо. Рівень інфляції залежить від продуктивності, внутрішньої грошової маси та обмінного курсу. Перший фактор залежить від рівня інтеграції, економії коштів і створення механізмів спільного використання ресурсів. Фінансові фактори залежать від макроекономічної ситуації в Україні на міжнародному рівні.

Таблиця 2.3

Класифікація загроз інвестиційній безпеці

Загроза інвестиційній безпеці	Рівень підприємства	Регіональний	Державний
Низька ефективність виробництва	Поганий стан основних засобів; низька мотивація працівників; використання застарілих технологій і методів виробництва; висока собівартість продукції.	Низький рівень природно ресурсного, трудового, виробничого потенціалу регіону; низька інвестиційна активність внутрішніх інвесторів; Низький рівень інтеграції підприємств в регіоні, погано розвинені виробничі зв'язку.	Нерівномірний розвиток регіонів і галузей; відсутність державної підтримки для стимулювання зростання ефективності виробництва; низький рівень кластеризації в країні; зниження потоків іноземного капіталу
Зниження величини інвестицій для розвитку економіки	зниження чистого прибутку і нецільове використання амортизаційних накопичень; Зріст виробничих витрат; незадовільна структура балансу.	Моногалузева орієнтованість регіону; Низький рівень кластеризації; відсутність інноваційної активності в регіоні; Високий рівень дефіциту бюджету	Зниження конкурентоздатності на міжнародній арені; руйнування виробничих зв'язків і торгових відносин.
Низький рівень інноваційного потенціалу	Відсутність кваліфікованих кадрів для проведення відповідних досліджень; Високий рівень ризику, вартісне венчурне фінансування.	Відсутність міжгалузевої взаємодії; Низький рівень інтеграції.	Сировинна орієнтованість економіки; Високий рівень ризику країни; Низький рівень довіри між партнерами.

*Складено автором [41,42]

Інвестиційна безпека в цій ситуації залежить від переходу до інноваційно-технологічних форм економіки та відходу від товарної моделі.

Висновки до розділу 2. Основною проблемою інвестиційної діяльності компанії є економічна ситуація в країні, яка супроводжується падінням курсу гривні, що призводить до посилення монетарної політики. Водночас рівень процентної ставки НБУ є важливим показником для вимірювання темпів зростання внутрішніх інвестицій.

Чим вище відсоткова ставка, тим менше інвестиційна активність і навпаки. Тому на сучасному етапі розвитку національної економіки, за прискореного зростання інвестиційної активності в Україні, можна розраховувати на послаблення грошово-кредитної, бюджетної та податкової політики. До того часу наше економічне зростання буде обмеженим порівняно з іншими країнами, такими як Китай, Індія тощо.

Крім того, на сьогоднішній день вітчизняна економіка стикається з рядом факторів, які створюють ризики для її економічної безпеки та негативно впливають на зростання внутрішніх інвестицій:

- диспропорції у світовій економіці;
- вичерпання моделі розвитку експорту сировини;
- серед глобальних лідерів світової економіки немає нересурсних компаній;
- значна частина неформальної економіки;
- ризик знецінення для експортерів та імпортерів;
- інфляційний тиск на споживчому ринку.

Залучення інвестицій має бути постійним, оскільки для успішного розвитку та постійного зростання економіки країни необхідне постійне пряме джерело інвестицій, спрямованих на стратегічно важливі цілі. Поліпшивши інвестиційний клімат країни, можна буде зберегти інвестиційну безпеку та стати на шлях сталого економічного зростання.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Дослідження інвестиційно привабливих галузей національної економіки України

Поняття інвестиційної привабливості в різних галузях національної економіки трактувалося по-різному, найбільш прийнятним слід вважати таке. На думку авторів О.І. Даця та В.Г. Горник, інвестиційна привабливість є універсальною характеристикою, яка представляє інвесторам усі переваги та недоліки об'єкта інвестування. У результаті вивчення характеристик сильних і слабких сторін формується рівень інвестиційної привабливості галузей і економік. У своїй книзі В. Михайловська визначає інвестиційну привабливість різних галузей національної економіки як зведений показник, що поєднує характеристики різних галузей з точки зору операційної ефективності та прибутковості. Для оцінки поточного стану інвестиційної привабливості та її прогнозу використовуються такі принципи: очікуваний рівень розвитку, прибутковість компаній конкретної галузі та їх динаміка, галузеве інвестиційне середовище та рівень інвестиційного ризику. На думку О.С. Ривака, ринок капіталу демонструє інвестиційну привабливість, а його економічні важелі можуть призвести до поживлення інвестиційного процесу в галузях економіки [61].

Для оцінки інвестиційної привабливості країни ЮНКТАД (інститут дослідження іноземних інвестицій) пропонує використовувати два показники для характеристики позиції різних країн на світовому інвестиційному ринку. Перший показник, який називається індексом реальної інвестиційної позиції щодо імпорту, розраховується як відношення частки країни-одержувача світових іноземних інвестицій до її частки світового ВВП. Для цієї країни: 1) Темпи

зростання ВВП; 2) ВВП на душу населення; 3) Частка експорту у ВВП; 4) Кількість телефонних ліній на тисячу осіб; 5) Споживання енергії на душу населення; Експериментальні та інноваційні розробки у відсотках до ВВП; 7) Студенти ВНЗ у відсотках від загальної кількості ВНЗ 8) Політичні та комерційні ризики в країні.

Для оцінки інвестиційної привабливості регіону Світовий банк рекомендує використовувати такі показники: валовий регіональний продукт і основні фонди на душу населення, характеристики природних і людських ресурсів. Висока інвестиційна привабливість регіону дозволяє залучати великі інвестиції для свого розвитку та гарантувати інвесторам прибутки. Інвестиційна привабливість регіону залежить від: вигідного географічного розташування регіону, наявності необхідних природних ресурсів, дешевої та кваліфікованої робочої сили, розвиненої інфраструктури, експортних ринків продукції [62].

За методикою І.О.Бланка інвестиційна привабливість регіонів України оцінюється за ранжуванням таких показників: загальний рівень економічного розвитку регіону, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури в регіоні, демографічні характеристики регіону. регіон, ринкові відносини та рівень розвитку підприємницької інфраструктури, рівень впливу злочинності, екологічних та інших ризиків [63].

За рівнем оцінки інвестиційної привабливості методи поділяються на три рівні: макроекономіка – методи визначення інвестиційного середовища країни; мезоекономіка – за допомогою цих методів визначається інвестиційна привабливість регіону чи галузі економіки; мікроекономіка – проведення інвестицій. оцінка привабливості окремої бізнес-одиниці. Залежно від сфери застосування розрізняють методи, спрямовані на оцінку інвестиційної привабливості окремих галузей економіки. Ці методи враховують галузеві особливості інвестиційних властивостей [64].

Проведене нами дослідження було спрямоване на визначення рейтингів інвестиційної привабливості різних секторів української економіки з метою виявлення слабких сторін кожного сектора.

Для дослідження були обрані такі галузі економіки України: сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; будівництво; оптова та роздрібна торгівля автомобілями та мотоциклами, ремонт; транспорт, складські, поштові та кур'єрські послуги; інформація та телекомунікації.

Таблиця 3.1

Надходження капітальних інвестицій в галузі економіки України за період 2017-2021 роки (млн грн)

Капітальні інвестиції в галузі економіки України	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Сільське, лісове та рибне господарство	21200	33100	50400	57450	59500
Промисловість	81200	84000	116000	142100	198300
Будівництво	19100	19500	21000	23000	24600
Оптова та роздрібна торгівля	18400	21600	22000	22700	24100
Транспорт, складське господарство, пошта	38400	41300	48500	51750	48125
Інформація та телекомунікації	7000	10200	12110	15700	17000

*Складено автором [31]

Динаміку надходження капітальних інвестицій в обрані галузі наведено на рисунку 3.1.

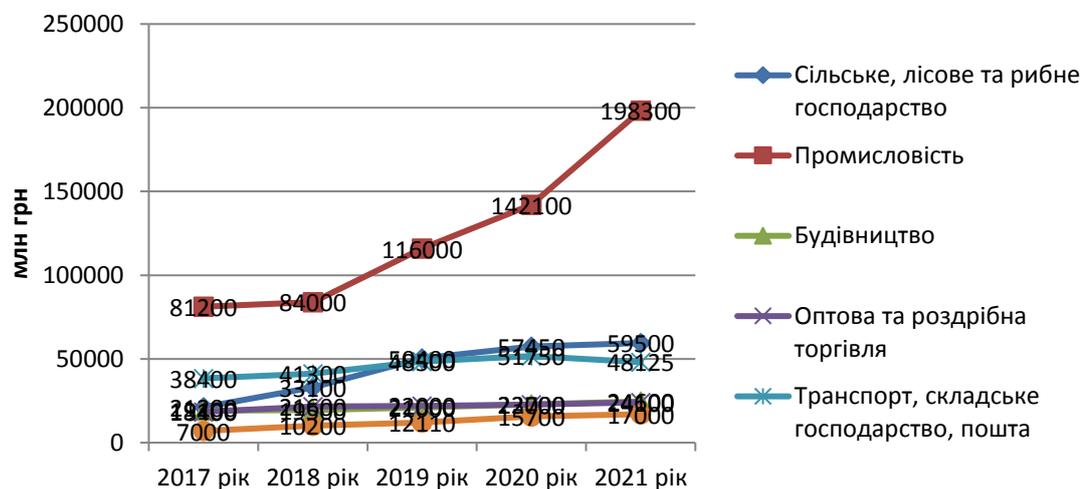

Рисунок 3.1. Динаміка надходження капітальних інвестицій в галузі економіки України за період 2017-2021 роки

*Складено автором [31]

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок, що потоки капітальних інвестицій в економіку України характеризуються нерівномірністю

розподілу. Найбільше інвестицій і найбільший приріст отримала промисловість. У 2017-2019 роках зросли інвестиції в такі сектори, як інформація, телекомунікації та будівництво. Для інших галузей динаміка надходжень інвестицій у 2020 році зростає, перш ніж зафіксувати зменшення надходжень капітальних інвестицій.

Сільське господарство – це один із найважливіших економічних видів діяльності, який відіграє важливу роль для постійного забезпечення джерел існування, виробництва харчових продуктів та забезпечення доходів. Сільське господарство як вид діяльності залежить від зовнішніх умов довкілля, оскільки вимагає використання товарів та послуг, що надаються самою екосистемою, та таких екологічних ресурсів, як земля, ґрунт, вода, енергія. На сільське господарство припадає більшість споживання води у світі.

Стійке сільськогосподарське виробництво сприяє збереженню довготривалої продовольчої безпеки. Політика стимулювання та підтримки сталого сільського господарства зі збереженням земельних та водних ресурсів, біорізноманіття та екосистем, при посиленні стійкості до умов зміни клімату та стихійних лих, була узгоджена на міжнародному рівні, оскільки вона необхідна для збереження природних екологічних процесів.

Основними культурами, за якими Україна займає одне з провідних місць у світі, є зернові та кормові культури, зокрема пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник, цукрові буряки, тютюн, бобові, фрукти та овочі. За даними Держстату, у 2021 році середня урожайність зернових з гектара зросла на 2,2 центнера. Якщо у 2019 році вона становила 47,4 т/га, то у 2021 році становитиме 49,1 т/га. Значно зросла врожайність і деяких інших культур: пшениці озимої – 42,3 т/га, ячменю – 35,1 т/га, кукурудзи – 71,5 т/га, гречки – 14,1 т/га, проса – 18,5 т/га, соняшнику – 25,7 т/га, сої – 24,5 т/га.

У структурі експорту важливу роль відіграє сільське господарство. Станом на кінець 2021 року аграрний сектор приніс майже 40 відсотків валютних надходжень країни, демонструючи стабільність протягом останніх п'яти років.

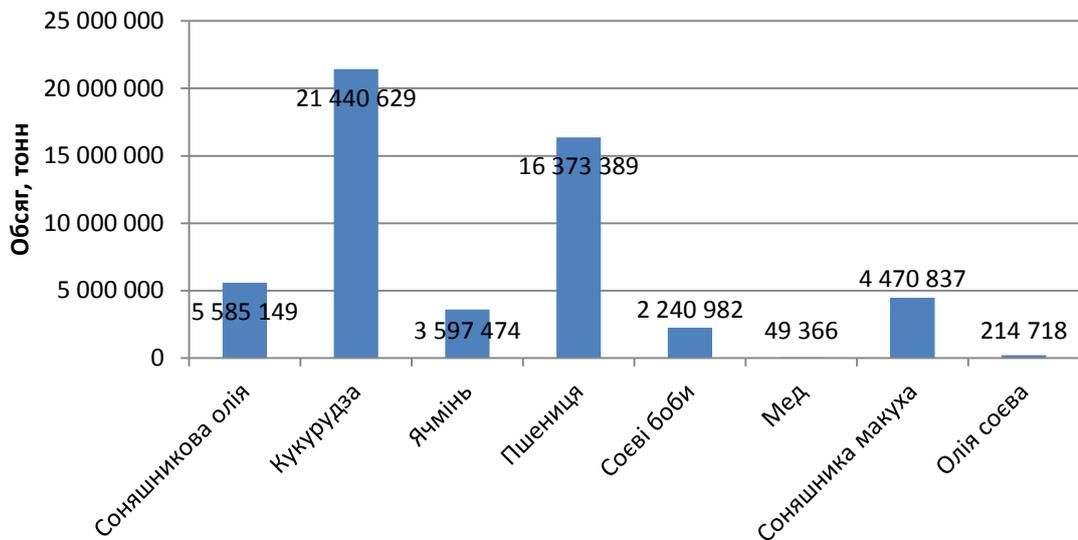

Рисунок 3.2. Обсяг експорту сільськогосподарської продукції України станом на 2021 рік

*Складено автором [31]

Річний обсяг виробництва зерна в Україні становить 90-100 млн. тонн, що займає лідируюче місце в світі. При цьому країна є третім експортером зерна у світі (річний обсяг експорту становить 500-600 млн. тонн).

В сучасних умовах динамічного розвитку аграрних ринків і технологій розвиток сільськогосподарської логістики відіграє важливу роль у розвитку сільського господарства України. Сьогодні аграрна логістика в Україні перебуває на етапі становлення. Наприклад, за даними Національної служби статистики України, минулого року залізницею було перевезено 39,8 млн тонн зерна та продуктів борошна, річками – 52-5,6 млн тонн, на автомобільну логістику – 150-170 тис. тонн експортних товарів.

Для збільшення експортного потенціалу Україна працює над розвитком інфраструктури, зокрема морських портів для відвантаження сільськогосподарської продукції за кордон. Стратегія розширення експортного потенціалу передбачає також розвиток морських портів та надання їх у концесію, в тому числі іноземним інвесторам. Тому передані в концесію порти «Херсонський морський торговельний порт» і «Ольвія» стали першими інвестиційними проектами в цьому напрямку.

Попри те, що іноземні інвестори знають про конкурентні переваги землі сільськогосподарського призначення, Україна також відома якістю та інноваціями в сільськогосподарському секторі. Українські агротехнічні компанії розробляють сучасні рішення, спрямовані на вдосконалення традиційних методів землеробства та впровадження органічного виробництва.

Сьогодні в сільському господарстві вже є нові способи роботи, які включають цифрові та технологічні інновації, які підвищують ефективність. Використання дронів у сільському господарстві та фермерстві в цілому є одним із найперспективніших напрямків застосування цієї технології. Безпілотні літальні апарати (БПЛА) можна ефективно використовувати для планування та контролю різних етапів сільськогосподарського виробництва, а також для проведення хімічних обробок посівів та інших рослин. При цьому головним критерієм прийняття на озброєння безпілотників є економічність. Дрони дозволяють отримувати актуальну та ефективну інформацію, коли вона вам потрібна. Також за допомогою інформації, зібраної протягом тривалого періоду часу, можна аналізувати динамічні процеси.

Ще однією передумовою інвестування в сільське господарство є відкриття українського ринку землі. Перші два з половиною роки буде обмежено купівлю землі – не більше 100 га в одні руки. З 2024 року кількість землі в одних руках буде обмежена 10 тис. га. Наразі іноземці та іноземні компанії не можуть офіційно володіти землею, і рішення про продаж землі іноземцям може бути прийняте лише після проведення референдуму, але відкриття ринку землі – це крок до майбутнього українського агробізнесу.

За перші 12 місяців 2021 року промислове виробництво зросло на 1,1% у річному обчисленні. Це особливо завдяки добувній промисловості, а також розвитку кар'єрної (+0,9%) та переробної промисловості (+1,5%). Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря впало за рік на 0,1%.

Серед найперспективніших галузей української промисловості можна назвати машинобудування та авіацію. Харківський «Турбоатом» виробляє всесвітньо відомі турбіни. Гелікоптери виробництва запорізького «Мотор Січ»

встановили 12 світових рекордів. Купують навіть у Німеччині. Трамваї львівського «Електрону» та дніпровського «Татра-Юг» не поступалися європейським аналогам. Херсонський машзавод виготовляє чудові трактори, а Крюківський вагонобудівний завод виготовляє високоякісні вагони. Список можна продовжувати. На жаль, нинішня влада імпортує те, що виробляють ці заводи. Ми глибоко переконані в необхідності підтримки вітчизняних виробників [37].

Стосовно авіабудування, то з 2015 року українська авіація не запустила жодного нового літака. Цей факт свідчить не лише про глибоку кризу, а й про те, що влада тривалий час робила неправильно, аби подолати прірву від деградації до розвитку.

У 2021 році ДП «Антонов» довірили виготовлення трьох нових військово-транспортних літаків Ан-178 для Збройних Сил України.

Зокрема, відновлено систему обслуговування літаків «Антонов». Тому у 2021 році завод цивільної авіації 410 підписав контракти з багатьма країнами, найпомітнішими з яких є Казахстан, Бангладеш і Шрі-Ланка. Ремонт літаків ВПС Болгарії. Він також отримав численні замовлення від Міністерства оборони та Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

При цьому перспективні замовлення дозволяють завантажити 410-й завод щонайменше в 2022 і 2023 роках – це виконання національного замовлення на два Ан-26, від якого він отримав ще один капітальний ремонт і модернізацію. авіації ЗСУ розпочалося у другій половині 2021 року та розпочнеться у 2022 році. Крім того, у 2022 році планується побудувати три бангладешські літаки. А також на четвертому літаку Республіки Шрі-Ланка. Ремонт чотирьох-п'яти одиниць техніки та двигунів до них також було взято з Республіки Казахстан.

Проте перспектива у вітчизняного авіабудування ще є. Академія військово-транспортної та транспортної авіації існує досі. Однак перехід до розвитку потребує низки ефективних кроків.

По-перше, ДП «Антонов» та інші підприємства авіабудування терміново вийшли зі структури «Укроборонпрому». Державне управління має

здійснюватися компетентним органом – Міністерством стратегії та промисловості – з повним скороченням регуляторних функцій.

По-друге, необхідно розгорнути та налагодити безперервне технічне обслуговування літаків «Антонов» у районі їх дислокації, щоб кораблі, які потребують заміни, могли отримати її протягом 24-32 годин. Це найпроблемніше завдання, але без нього неможливо досягти успіху в експорті літаків.

По-третє, припинити штучне збереження літаків Антонова в Україні. Якщо іноземна або окрема авіакомпанія бажає літак із двигуном Pratt & Whitney або General Electric, вони повинні без вагань придбати його. Це, до речі, дозволить пришвидшити та вирішити надзвичайно складну проблему – сертифікацію українських літаків у Європейському агентстві авіаційної безпеки (EASA) та Федеральному управлінні авіації США (FAA).

По-четверте, посилити співпрацю з іноземними партнерами — відновити втрачені проекти або створити нові міжнародні [59].

Другим перспективним напрямком є переробка сільськогосподарської продукції та харчова промисловість. У нас величезна сільськогосподарська сировинна база. Але, на жаль, ця сировина експортується практично без переробки. Якщо ми переорієнтуємося на виробництво зерна, напівфабрикатів і розвиток тваринництва для забезпечення внутрішніх потреб у продовольстві, це принесе надзвичайно сильне економічне зростання країни. Ми можемо створити багато доданої вартості та можливостей працевлаштування. Для створення нових виробництв в Україні підключення до інженерних мереж має бути безкоштовним, як у США чи Ізраїлі.

Також необхідно розвивати такі креативні індустрії, як медицина, відновлювальна енергетика, інформаційні технології. Наприклад, медичний туризм має великі перспективи для економіки та може відкрити нашу країну світові. Ця галузь, як і інші, про які я згадав, має потенціал зростання на 10 мільярдів доларів США або більше. У нас є такі легендарні лікарі, які є відомими і приїжджають на лікування з усього світу. В Україні така людина заслуговує бути національним героєм, за повної підтримки держави [60].

Навіть у «традиційних» галузях є чимало недооцінених – наприклад, деревообробка. Поляки заробляють на своєму лісі 28 мільярдів доларів на рік, а ми, українці, на порядок менше – лише 2,5 мільярда доларів. Але площа нашого лісу така сама! Щоб захистити наші ліси та далі розвивати деревообробку в Україні, ми разом із однодумцями у Верховній Раді домагаємося мораторію на експорт лісу.

3.2. Перспективи розвитку інвестиційної безпеки України

Безпека інвестицій є головним пріоритетом національної економічної безпеки. В економічному розвитку залучення інвестицій є першочерговим стратегічним завданням, яке позитивно впливає на створення умов для національних інновацій та розвитку, подолання кризових факторів, коригування структури економіки.

Без інвестиційних потоків неможливо досягти стратегічних цілей розвитку країни. Інвестування змінюється, наприклад, сьогодні дуже ефективним вважається проектний підхід до інвестування. Він передбачає не виділення коштів окремим організаціям, а реалізацію проекту, в якому можуть брати участь кілька різних компаній. Це пояснюється високоскладною організацією мережі з більш гнучкою організаційною структурою, здатною швидко адаптуватися до мінливих умов навколишнього середовища.

Виникнення та розвиток мережевих і кластероподібних організацій є відповіддю середовища економічної системи на розвиток нової технологічної економіки. Слід зазначити, що будь-яка економічна система схильна до циклічного розвитку макроекономічних процесів. За спостереженнями провідних економістів, кризи у фінансовій, будівельній, валютній та інших сферах економіки різних країн світу завжди пов'язані з циклічними коливаннями макроекономіки. На думку Шумпетера, причиною виникнення економічних циклів є перехід економічної системи на новий виток розвитку, що супроводжується змінами продуктивності та виробничих відносин, які

призводять до появи нових технологій. Найважливіші чинники (останні винаходи, нововведення) є основою для змін технологічного ладу, поштовхом для розвитку виробництва на більш високому рівні. Наприклад, поділ праці в первіснообщинних суспільствах призвів до зростання продуктивності праці та розвитку торгових відносин між людьми. Перехід від ручної праці до машинної зумовив розвиток промислового виробництва тощо [61].

Сучасний етап економічного розвитку багато економістів називають інформаційною економікою. Найважливішим ресурсом стає інформація, що міститься в даних аналізу, потенційні загрози чи ринкові можливості, або знання людей.

Саме люди створюють нові теорії, технології та інновації, які допомагають компаніям завойовувати ринки. В умовах глобальної конкуренції та необхідності забезпечення безперервного інноваційного процесу компаніям вигідно об'єднувати зусилля для пошуку спільних рішень проблем. Однак жорсткі організаційні структури відходять на другий план через низьку мобільність, гнучкість і надлишкові зобов'язання. Мережеві та кластерні структури стають все більш важливими, що дозволяє об'єднувати ресурси без юридичних зв'язків, створюючи єдиний простір для інновацій та залучення інвестицій на основі проектного фінансування. Висока ефективність кластерної структури дає змогу вирішувати проблеми залучення інвестицій та розвитку економіки навіть в умовах кризи, що особливо важливо, оскільки поточну економічну ситуацію називають посткризовим, хоча насправді вона є кризовою.

На думку експертів, основною мотивацією інвестування в економіку є доступ до ресурсів країни та внутрішнього ринку.

Інвестиційна безпека в цій ситуації залежить від переходу до інноваційно-технологічних форм економіки та відходу від товарної моделі. Найважливіші заходи підвищення безпеки інвестицій:

- налагодження економічної структури;
- збільшення регіональних кластерів та підвищення інтенсивності взаємодії;

- необхідність оновлення основних виробничих потужностей;
- використання інноваційного потенціалу країни та підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- удосконалення механізму фінансування інвестиційних проектів;
- розвиток інфраструктури об'єкта інвестування;
- використання податкових пільг та механізмів державної підтримки для сприяння розвитку бізнесу.

Для забезпечення інвестиційної безпеки в Україні, яка є найважливішою складовою економічної безпеки, необхідно розробити нові стандарти інвестиційної безпеки, обмежити ризики порушення цих стандартів та розробити нові методи управління безпекою для забезпечення незалежності стан і стійкість економіки розвиваються. його економічний. Ми починаємо з термінів і понять, які використовуються в бізнес-контексті. Наприклад, під інвестиційною привабливістю об'єкта ми розуміємо сукупність факторів, які відрізняють регіон від інших і характеризують його інвестиційний клімат, який, у свою чергу, є показником, який визначається двома параметрами: інвестиційним потенціалом та інвестиційним ризиком [62].

Інвестиційний потенціал – це параметр, який характеризує готовність суб'єкта до інвестиційних вливань і забезпечує гарантії для всіх учасників ринку. Цей параметр включає так званий приватний потенціал, включаючи ресурси та сировину, рівень освіти та виробництва, показники інфраструктури, характеристики інституційних послуг, що надаються, науково-технічний розвиток, прибутковість основних секторів економіки, рівень оподаткування та ін.

Інвестиційний ризик – це параметр, який включає фінансові, економічні, соціальні, політичні, кримінальні та екологічні ризики.

З точки зору інвестиційного планування особливо важливий другий параметр, оскільки він знижує індекс інвестиційної привабливості, а значить, необхідно перевірити цілий комплекс заходів.

Вивчивши співвідношення інвестиційного попиту та пропозиції, незмінно актуальним виявляється питання залучення та утримання інвестицій (як внутрішніх, так і зовнішніх). Тому люди виявляють, що інвестиційний попит у десятки, сотні чи навіть тисячі разів перевищує пропозицію. З цього можна майже однозначно стверджувати, що як аспект економічних відносин інвестиційний ризик є тим, що найбільш ретельно вивчається, розглядається та аналізується потенційними інвесторами.

Зрозуміло, що класифікація регіонів за інвестиційною привабливістю розглядається не лише інвесторами (особливо приватними), а й місцевою владою, оцінюючи ефективність своєї діяльності. Технічний сектор, у свою чергу, враховує це в SWOT-аналізі для виявлення регіональної вразливості, щоб більш обґрунтовано сформулювати ключові принципи розвитку регіональної економічної політики та мотивувати регіональну владу вживати більш рішучих заходів для покращення інвестиційного клімату [63].

Велика кількість економістів та аналітиків досліджує процес інвестування, і з результатів досліджень стає очевидним, що між об'єктом інвестування та інвестором існує конфлікт інтересів. Якщо перша інвестиція є локомотивом економіки, то при виборі мети інвестування необхідно знати, чи можливо для вашого проекту досягти більш високого значення показника ефективності.

Ведеться постійна робота щодо залучення інвестицій, оскільки для успішного розвитку та постійного зростання нашої економіки потрібне постійне та пряме джерело інвестицій, спрямованих на стратегічно важливі цілі. Інвестиції, у свою чергу, допомагають зменшити ступінь регіональної диспропорції, тим самим створюючи умови для формування більш однорідних економічних зон в країні.

Можна виділити такі складові інвестиційної безпеки: відтворення, сектор, інновації, якість життя та регіон (територія).

Для забезпечення єдиного розвитку регіону використовується інструментарій для створення інкубаційних умов для компаній. Для цього державні органи почали будувати бізнес-інкубатори, технопарки та створювати

пільгові податкові умови. Формується зона вільної торгівлі, яка є перспективною зоною соціально-економічного розвитку, яка може дозволити підприємствам швидко розвиватися та значно скоротити період відновлення інвестицій підприємств.

З метою мінімізації впливу загрози та зміцнення надійних позицій України необхідно звернути увагу на процес розвитку людського потенціалу ринку праці, забезпечення інноваційного прогресу, зміцнення зовнішньоекономічної позиції та збільшення інвестицій в основний капітал. Частиною вирішення вищезазначених завдань є реалізація наступних заходів та дій:

- 1) інтегрувати національні фінансові ринки в глобальні платформи;
- 2) збільшення частки інноваційної продукції в промисловому секторі шляхом автоматизації та роботизації виробництва;
- 3) необхідно визначити межі участі іноземного капіталу в структурі капіталу вітчизняних підприємств;
- 4) обмеження іноземного інвестування в особливо важливі та стратегічні економічні сектори економічної системи;
- 5) вживати заходів проти компаній, які проводять обмежувальну бізнес-політику, яка спотворює природні умови конкуренції;
- 6) розробити ефективні системи контролю за отриманням та використанням іноземних кредитів.

З метою залучення заощаджень населення для інвестування економіки, забезпечення інвестиційної та економічної безпеки всієї країни необхідно вжити таких заходів:

- відновлення довіри громадян до кредитно-банківської системи в рамках її оздоровлення та забезпечення довгострокового стабільного функціонування;
- прийняття законів про захист банківських вкладів і забезпечення реальних гарантій повернення ощадних вкладів, у тому числі державних гарантій;
- створити умови для перетворення інвесторами накопичених заощаджень в інвестиції;

- розробка надійних, зрозумілих інструментів накопичення, які ефективно захищають інтереси інвесторів (населення), в тому числі розвиток інструментів індексації (через гарантований та індексований внесок стабільного доходу накопичення готівки може втратити сенс);

- розширення доступу на ринок для залучення заощаджень населення та встановлення економічних бар'єрів «втечі капіталу» іноземних банків, що дозволило б легально залучати валюту громадян для розвитку економіки;

- реформування державної системи пенсійного та соціального забезпечення;

- розвивати довгострокове страхування життя для залучення заощаджень населення для інвестування.

На сьогодні виділено такі пріоритетні напрями інвестиційної безпеки в Україні:

- формування нової якості життя – комфортного соціального середовища, включаючи розвиток медицини, освіти всіх рівнів, готельного господарства, деіндустріалізацію старих промислових районів, будівництво житлових комплексів;

- комфортні простори – будівництво та реконструкція електро- та тепломереж, автомобільних доріг, аеропортів, портів, оновлення парків для різних видів транспорту, створення підприємств з переробки сміття, рекультивация сільськогосподарських угідь;

- нові види індустріалізації, модернізації та інновацій – модернізація та створення високотехнологічних та інноваційних промислових виробництв у сферах машинобудування, авіабудування, металургії, суднобудування та судноремонту,

- целюлозно-паперова промисловість у локальному полюсі зростання, реконструкція, створення та модернізація підприємств подальшої переробки різноманітної сировини.

Інвестиційний процес національної економіки має вирішальне значення для її розвитку. Приплив інвестицій сприяє розвитку різних сфер суспільного

життя. Безумовно, розвиток національної інвестиційної безпеки дасть змогу визначити оптимальне співвідношення обсягів інвестицій, що забезпечить сталий розвиток економіки при збереженні її незалежності від інвесторів.

Тому питання національної інвестиційної безпеки є дуже актуальним. Для захисту нашої економіки необхідно вжити ряд заходів. По-перше, інструменти інвестиційної політики мають бути налаштовані на розширення відтворення та посилення закладених у них інноваційних компонентів. По-друге, потребує покращення бізнес-середовище та інвестиційне середовище, особливо з точки зору інституційного середовища, захисту прав власності, підтримки інфраструктури, питань взаємодії державних підприємств, зрілості фінансового ринку, усунення організаційних, інформаційних, регуляторних та технічних бар'єрів.

3.3. Стратегічні напрями інвестиційного співробітництва України з міжнародними партнерами в контексті забезпечення безпекового розвитку

Враховуючи поточну внутрішньополітичну та економічну ситуацію (анексія Криму, тривала агресія Російської Федерації на сході України), враховуючи напрямок розвитку євроінтеграції та вплив посилення євроінтеграції на українську економіку, можливі нові геополітичні цілі, роль і значення розгортання як європейської, так і національної безпеки. Щоб забезпечити безпечний розвиток, ми переглянемо довгостроковий стратегічний напрям і відносини між країнами ЄС та Україною.

Варто зазначити, що з 2014 року в Україні відбулися значні зміни. Крім того, як ми розглянули в Розділі 3, Україна підписала угоду про асоціацію з Європейським Союзом, почала впроваджувати деякі важливі реформи та досягла певних успіхів у стабілізації економіки та державних фінансів, а також почала боротися з широко поширеною корупцією. Однак ЄС не повністю оговтався від світової фінансової кризи 2008 року. Навряд чи будуть досягнуті навіть цілі країн ЄС за стратегією «Європа 2020». Крім того, наслідки Brexit, криза біженців з

2015 року – це питання, якими ЄС ще не займався, тому важко спрогнозувати чіткі пропозиції щодо покращення співпраці між Україною та ЄС у наступному десятилітті. Сьогодні актуально та важливо підтримувати та підвищувати ефективність створеної країнами ЄС архітектури безпеки.

Щоб забезпечити та підтримувати власну архітектуру безпеки, а також зміцнити співпрацю у залученні європейських інвестицій для забезпечення безпечного розвитку, Україна має продовжувати йти шляхом європейських реформ, і нам не слід очікувати жодних пропозицій щодо членства в ЄС у наступному десятилітті.

Враховуючи геополітичні реалії сучасної вітчизняної економіки, подальша реалізація європейської моделі буде зосереджена на таких аспектах:

1. Європейський Союз надає економічну підтримку для подальшого розвитку економіки та безпеки України.
2. Сприяти інвестиціям в Європі шляхом впровадження таких інструментів, як Інвестиційна програма ЄС для третіх країн.

Сьогодні буде розглянуто так звану програму підтримки української економіки, яка має діяти на наступне десятиліття. Пакет економічної підтримки включатиме пакет заходів підтримки та інструментів, які допоможуть Україні зберегти налаштованість на реформи, незважаючи на короткострокові перспективи країни приєднатися до Європейського Союзу. Це можна зробити, лише продемонструвавши, що поточний проєвропейський процес реформ також веде до швидкого економічного зростання, зростання доходів і створення нових робочих місць. Серед конкретних заходів має бути пакет важливої фінансової інвестиційної підтримки (план Маршалла), спрямований на наближення української економіки до рівня європейського економічного розвитку.

Якби обсяг інвестицій в українську економіку збільшився майже вдвічі, українська економіка могла б зростати на 6-8% щорічно замість нинішніх 2,0-2,5%⁴⁸⁴. Пакет фінансової підтримки має становити не менше 5 мільярдів євро. План Маршалла України має бути прив'язаний до конкретних програм реформ, а його реалізація має здійснюватися під контролем та наглядом відповідних

інституцій. Для реалізації плану міжнародні донори повинні підписати з Україною зобов'язуючу угоду про фінансову допомогу, з одного боку, та про конкретні реформи, терміни впровадження та критерії впровадження – з іншого. В основу плану має бути покладено принцип «підтримка реформ».

Болгарія має цікавий приклад залучення європейських інвестицій: за кілька років вона залучила чверть усіх прямих іноземних інвестицій через продаж цінної інфраструктури. Україна має вісім комерційно життєздатних портів, які можна продати на аукціонах, відкритих для вітчизняних та іноземних інвесторів. Такі продажі можуть принести значний дохід для країни та показати іноземним інвесторам, що Україна відкрита для бізнесу та має гарне середовище та інвестиційний клімат. Інвестиції ЄС у реальну економічну підтримку України можуть призвести до приватних інвестицій у розмірі 16 мільярдів гривень (500 мільйонів євро) до 2018 року, але лише за умови: 1) наявності ефективного енергетичного регулятора; 2) існування контролю за бізнесом; 3) боротьби з корупцією [64].

Таким чином, український план Маршалла встановив нерозривний зв'язок між реформами для залучення європейських прямих інвестицій та зростанням. ЄС розглядає можливість підтримки України шляхом спільних зусиль з іншими міжнародними донорами, партнерами та фінансовими інституціями, надаючи пов'язану з інвестиціями матеріальну та консультативну підтримку, включаючи прогрес у розробці та впровадженні реформ інвестиційних можливостей. Зацікавленість іноземних інвесторів у капіталовкладенні це призведе до формування та реалізації повноцінного інвестиційного плану як опори економічного зростання України з використанням «розумних інвестицій», умов та мобілізації міжнародної та донорської допомоги. Таким чином, інвестиційні реформи сприятимуть реалізації програми іноземних інвестицій ЄС.

Прийнята у вересні 2017 року Програма зовнішніх інвестицій ЄС спрямована на сприяння інвестиціям у країни-партнери, периферію ЄС та африканські країни. Шляхом мобілізації та залучення інвестицій програма сприяє інклюзивному зростанню, створенню робочих місць і сталому розвитку,

зосереджуючись на пріоритетних сферах інвестування, таких як: стійка енергетика та комунікації: фінансування мікро-, малих і середніх підприємств, стале сільське господарство, сільське підприємництво та агробізнес, постійні міста; цифровий розвиток, підтримка країн-партнерів шляхом інвестицій. Підтримка країн-партнерів здійснюється шляхом: по-перше, мобілізації коштів – через Європейський фонд сталого розвитку, який має дві регіональні інвестиційні платформи та інноваційні гарантії Фонду; по-друге, надання технічної підтримки для підготовки та розвитку інвестиційних проектів; по-третє, стимулювання сприятливе інвестиційне та бізнес-середовище завдяки структурованому діалогу з приватним сектором і посиленому політичному діалогу.

Загалом Програма іноземних інвестицій ЄС спрямована на підтримку країн-партнерів у досягненні Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року. За загальною оцінкою, реалізація глобальних цілей у глобальному масштабі за планом іноземних інвестицій потребує інвестицій від 3,3 до 4,5 трильйонів доларів США. один рік. Враховуючи поточні рівні державних і приватних інвестицій (1,4 трильйона доларів), середній дефіцит фінансування оцінюється приблизно в 2,5 трильйона доларів. З 2015 по 2030 рік США у всьому світі відповідальні за 4,8 на рік [65].

Програма зовнішніх інвестицій передбачає, що ЄС переходить від «традиційної» грантової допомоги на розвиток до інноваційних фінансових продуктів, таких як гарантійні інструменти розподілу ризиків та спільні гранти та позики, щоб забезпечити значний вплив інвестицій на розвиток. Водночас це сприятиме створенню сприятливого інвестиційного та бізнес-клімату, у тому числі сприятиме структурованому діалогу з приватним сектором. Програма містить три важливі інноваційні елементи:

– інтегрований трикомпонентний підхід до покращення умов інвестування та належного управління інвестиціями (Рисунок 5.2);

- єдиний портал для подання заявок на інвестиційне фінансування, забезпечення прозорості, ефективності та доступу до державного та приватного фінансування;
- новий гарантійний механізм для зниження інвестиційних ризиків у складних умовах.

Рис. 3.3. Три стовпи Плану зовнішніх інвестицій

*Складено автором

Очікувані напрямки інвестицій включають сталу енергетику, водні ресурси, транспорт, інформаційні та комунікаційні технології, охорону навколишнього середовища, ефективне використання природних ресурсів, стійке сільське господарство, лісове господарство (зелена економіка), морські ресурси та аквакультуру (блакитна економіка), а також інвестування в соціальну інфраструктуру здоров'я та людський капітал для покращення соціально-економічного середовища. Інвестиції мають здійснюватися відповідно до узгоджених на міжнародному рівні принципів і конвенцій, включаючи Принципи відповідального інвестування, Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини, Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств, Принципи ООН щодо відповідального інвестування в продовольство та сільське господарство та харчовий сектор, конвенції МОП та міжнародні права людини.

Інвестиції, пов'язані з навколишнім середовищем і зміною клімату, є важливою частиною плану зовнішніх інвестицій, оскільки принаймні 28% коштів Європейського фонду сталого розвитку (EFSD) гарантовано для секторів,

які сприяють боротьбі з кліматом, відновлюваній енергетиці та ефективності використання ресурсів. інвестиції. Це допоможе ЄС виконати свої політичні зобов'язання в рамках Паризької кліматичної угоди та допоможе Україні залучити європейські інвестиції в ключові сектори економіки в контексті сталого розвитку.

EFSD розпочав свою діяльність у 2017 році із загальним обсягом 1,5 мільярда євро та двома регіональними інвестиційними платформами – Africa Investment Platform (для інвестування в африканські країни для сприяння їх економічному розвитку та викорінення бідності) та Neighborhood Investment Platform (для країн-партнерів та сусідніх країн, включаючи Україну). для сприяння сталому та інклюзивному розвитку) на суму 2,6 мільярда євро⁴⁹². Таким чином, Україна може стратегічно використовувати інвестиційну/фінансову підтримку ЄС як країна-партнер ЄС, щоб залучити більше коштів для ключових інвестицій для зменшення ризику. Для підтримки інвестиційних проектів таке співробітництво може приймати різні форми:

- інвестиційні гранти та субсидії процентної ставки;
- технічна допомога – для забезпечення якості, ефективності та сталості проектів;
- залучення додаткового капіталу (тобто акціонерного та квазікапіталу);
- безпека.

У рамках співпраці між Україною та ЄФСР ми можемо надати підтримку за допомогою інструментів технічної допомоги для більш ефективної реалізації інвестиційних проектів чи програм (часто це передбачає передачу експертних знань, навчання та досліджень, політику та консультаційні послуги у формі короткочасних термін та стажування працівників, DiR, спілкування та обмін знаннями). Ця підтримка допоможе державним і місцевим органам влади, а також вітчизняним компаніям розвивати стабільні та фінансово життєздатні проекти та залучати потенційних інвесторів. Крім того, як другий стовп програми іноземних інвестицій, технічна допомога допоможе покращити аналіз інвестиційного клімату в Україні з метою започаткування програми економічних

реформ, спрямованої на покращення інвестиційного клімату та бізнес-середовища (що стосується третьої стовп). Таким чином, технічна допомога має вирішальне значення для успішного впровадження основних елементів першого та третього стовпів.

Таким чином, технічна допомога, пов'язана з впровадженням інвестиційних програм ЄС для третіх країн, сприятиме, з одного боку, максимізації якості та привабливості інвестицій, а з іншого – створенню сприятливого інвестиційного клімату з країнами-партнерами та/або тісно співпрацювати з приватним сектором (рівень 3).

Третім стовпом плану іноземних інвестицій є інвестиційний клімат. Таким чином, мета цього компонента полягає в тому, щоб сприяти проведенню необхідних реформ і вдосконаленню ланцюгів доданої вартості, щоб створити структуру, яка сприятиме бізнесу та інвестиціям. По-перше, увага зосереджена на структурованому діалозі з приватним сектором на національному, галузевому та стратегічному рівнях відповідно до тем і потреб країни. Структурований діалог із компаніями допоможе покращити загальний аналіз країни, забезпечити модернізацію та трансформацію інвестиційної політики, визначити інвестиційні можливості та налагодити ланцюжок співпраці. Таким чином, діалог із бізнесом забезпечить основу (тверду доказову базу) для подальшого політичного діалогу з урядами, що дозволить надавати більш цілеспрямовану підтримку інтервенціям. Крім того, політичний діалог може включати боротьбу з корупцією, організованою злочинністю та незаконними фінансовими потоками, належне та ефективне управління, активізацію підприємництва та місцевого бізнес-середовища, дотримання прав людини тощо, щоб створити умови для сталого економічного та соціального розвитку.

Україна створила всі умови для того, щоб скористатися перевагами цього діалогу, зокрема ратифікація двосторонніх угод майже з усіма країнами ЄС про заохочення та взаємний захист інвестицій, що також сприяє покращенню інвестиційного клімату.

Успіх такого інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС залежатиме від того, наскільки зовнішні інвестиційні програми мобілізують ПІІ, що сприяє сталому та інклюзивному зростанню. У зв'язку з цим гарантія Фонду є ефективним фінансовим інструментом підтримки належного рівня інвестицій. Внесок зовнішніх інвестиційних програм оцінюється за такими показниками: внесок у Цілі сталого розвитку; побудова інклюзивного та сталого зростання; створення гідних робочих місць; сприяння гендерній рівності та розширення можливостей жінок і молоді; позитивний вплив на зміну клімату; подолання бідності; подолання основних причин. (нерегульованої) міграції та сприяння стійкій реінтеграції мігрантів, які повертаються до своїх країн походження.

Гарантія ЄФСР допоможе зменшити:

- комерційний ризик – втрати внаслідок невиконання позичальником або контрагентом своїх зобов'язань згідно з узгодженими умовами (наприклад, ризик дефолту, ризик розрахунків тощо);

- політичний і державний ризик – усі ризики, пов'язані з діями держави або уряду, які знаходяться поза контролем інвестора (наприклад, експропріація, державний переворот, громадянська війна, правовий і регуляторний ризик);

- валютний ризик – можливі втрати внаслідок коливань, конвертованості валюти, переказу грошових ресурсів;

- екологічні ризики та зміна клімату (наприклад, посухи, повені, екстремальні погодні явища, підвищення температури тощо).

Таким чином, ця гарантія знижує інвестиційний ризик і сприяє залученню приватних інвестицій для реалізації інвестиційних проектів. Інвестори повинні продемонструвати обґрунтованість інвестицій. Гарантії охоплюють широкий спектр фінансових інструментів, які партнери можуть надати для досягнення впливу на сталий розвиток: позики, включаючи позики в місцевій валюті; різноманітні інструменти ринку капіталу; будь-які інші форми фінансування чи позики, страхування, участь у капіталі чи квазіакціонерному капіталі. Наприклад, для комерційних контрактів між приватним сектором і державними установами можна використовувати гарантії ЄФСР, щоб зменшити ризик

несплати державною установою. Це зменшує ризик проекту і, покращує банківську спроможність проекту, оскільки кредит захищений від цього ризику.

Водночас зазначаємо, що до такого інвестиційного співробітництва можуть бути залучені й інші суб'єкти, а саме Європейський інвестиційний банк та Європейський інвестиційний фонд; юридичні особи публічного права; міжнародні організації та їх установи; гарантія).

Отже, якщо інвестиційний проект має на меті:

- сприяти сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку з акцентом на викорінення бідності, створення гідних робочих місць, сприяння розширенню прав і можливостей жінок і молоді, повагу та зміцнення верховенства права та належне управління правами людини;

- сприяти сталому розвитку для усунення основних причин міграції, включно з нелегальною міграцією, та сприяти сталій реінтеграції мігрантів, які повертаються в Україну;

- зміцнення соціально-економічних секторів і пов'язаної з ними державної та приватної інфраструктури, включаючи відновлювану та сталу енергетику, управління водою та відходами, транспорт, інформаційні та комунікаційні технології, охорону навколишнього середовища, стале використання природних ресурсів, стійке сільське господарство, технології морського життя та аквакультуру (синій розвиток), соціальна інфраструктура, охорона здоров'я та людський капітал;

- максимізувати вплив приватного сектору, зосередивши увагу на підтримці МСП шляхом вирішення проблемних областей та усунення перешкод для інвестицій.

Висновки до розділу 3. Тобто Україна може залучати європейські інвестиції в інвестиційні проекти, пов'язані з:

- 1) зі стійкою енергією та комунікацією. Зосередження на секторах, пов'язаних з відновлюваною енергетикою, підвищенням енергоефективності, посиленням енергетичної безпеки та сприянням сталому розвитку;

2) щодо проектного фінансування для малого та середнього бізнесу. Іншими словами, залучення інвестицій сприятиме подальшому розвитку малого та середнього бізнесу. Це призведе до збільшення можливостей працевлаштування, особливо в умовах політичної та економічної нестабільності, війна, одночасно сприяючи інноваціям та поступовому переходу бізнесу з неформальної економіки;

3) стале сільське господарство, підприємництво та агробізнес. Залучення європейських інвестицій у такі проекти є відповіддю на відсутність механізмів фінансування для фермерів та агробізнесу, особливо малих власників, кооперативів та агробізнесу, з метою сприяння інклюзивному та сталому розвитку;

4) сталим містом – впровадження інноваційних механізмів для вирішення викликів сталого розвитку міст;

5) цифровий розвиток – зосередженість на інноваційних цифрових рішеннях, особливо тих, що відповідають місцевим суспільним потребам, і сприяння створенню гідних робочих місць.

Тому, за необхідності, такі інвестиційні заходи супроводжуватимуться пропозиціями щодо покращення бізнес-середовища та інвестиційного середовища в Україні, а також підтримкою шляхом надання технічної допомоги.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

4.1. План Маршалла для України: позитиви та загрози інвестиційній безпеці

У перші роки після закінчення Другої світової війни Європа відчула на собі її руйнівні наслідки. Це був час рецесії та політичної нестабільності. В даному випадку 5 червня

У 1947 році держсекретар США Джордж Маршалл виступив із промовою в Гарвардському університеті, де окреслив те, що стане відомим як план Маршалла. «Коли ми говоримо про необхідність відбудови Європи, – сказав він, – ми можемо точно виміряти масштаби людських жертв, явне руйнування міст, фабрик, шахт і залізниць, але це стало очевидним в останні місяці... Очевидний зрив може бути не таким серйозним, як зміна в самій структурі європейської економіки... Тривалі торговельні відносини, приватні організації, банки, страхові компанії та транспортні компанії зникають через втрати капіталу, поглинання чи націоналізацію Відновлюється бізнес-структура Європи з Німеччиною Через два роки після закінчення мирних умов військові дії з Австрією закінчувалися надто повільно лінії досі не узгоджені... Справа в тому, що в найближчі три-чотири роки попит Європи на іноземне продовольство та інші товари першої необхідності, головним чином зі Сполучених Штатів, значно перевищить її нинішню платоспроможність, і тому знадобиться величезна додаткова допомога, або вони стикаються з досить жорсткими економічними, соціальними та політичними обмеженнями. Крім деморалізації всього світу і безнадійності страждаючих людей, які можуть призвести до кризи, наслідки для економіки США зрозумілі всім... Зрозуміло, що країни Сполучених Штатів повинні зробити все можливе надати допомогу для відновлення світової економіки, інакше не буде ні політичної стабільності, ні безпеки миру» [63]. Джордж Маршалл

наголошував, що політика Сполучених Штатів спрямована не проти якоїсь країни чи доктрини, а проти голоду, бідності, відчай і хаос.

Слід зазначити, що якщо «нова лінія» адміністрації Рузвельта колись створювала безпечні умови для розвитку американського капіталізму, то план Маршалла також повинен створити безпечні умови для Європи. У той же час план Маршалла мав на меті допомогти Західній Європі відновити свою промислову базу, таким чином усуваючи потребу в подальшій допомозі з боку Сполучених Штатів.

Філантропічні цілі відігравали важливу роль у плані Маршалла, але не менш важливими були стратегічні міркування. Офіційні особи США висловили стурбованість зрушенням вліво в європейській політиці.

Три аспекти плану Маршалла з часом набувають дедалі більшого значення. По-перше, його роль у створенні повоєнної глобальної економіки. Програма ця не тільки призвела до відродження Європи, але й відновила життєво важливий торговельний трикутник, що складається зі Сполучених Штатів, Західної Європи та їхніх торгових партнерів у світі, що розвивається.

По-друге, план Маршалла належав до факторів, що визначили контури військових і політичних подій кінця сорокових – початку п'ятдесятих років, і сам, у свою чергу, сформувався під впливом цих подій. Цими подіями були: проголошення доктрини Трумена в березні 1947 р. і конструктивніша пропозиція Маршалла в червні того ж року; кризи процесу деколонізації, що переживаються, зокрема, Францією, Нідерландами та Бельгією та обтяжили економіку цих країн; радянська блокада Західного Берліна, яка стала прямим наслідком поширення західнонімецької валютної реформи на Західний Берлін; створення Організації Північноатлантичного договору; і нарешті, війна в Кореї, яка спонукала Сполучені Штати передати чотири дивізії в розпорядження НАТО, що поставила на порядок денний питання про переозброєння Західної Німеччини і перетворила план Маршалла на програму військової підтримки.

Останнім (але аж ніяк не останнім за значимістю) зі згаданих аспектів є роль плану Маршалла у досягненні європейської єдності. Нейтральна Західна

Європа була б безсилою вплинути на результат конфлікту між двома неєвропейськими наддержавами. Об'єднана ж Європа, що має власний голос у найважливіших світових справах, була здатна і вплинула на хід «холодної війни». Таким чином, план Маршалла безпосередньо дав старт європейській інтеграції. Цей аспект, на думку автора, є одним із найважливіших, хоча його безпосереднім результатом був фактичний поділ Європи на два табори. У той самий час, США придбали наймогутнішого союзника «холодної війни», зміцнивши і відтворивши його за власним зразком, що, зрештою, зумовило результат глобального протистояння наддержав. Тому основне значення допомоги по лінії плану Маршалла було не економічним і не адміністративним, а політичним.

Слід зазначити, що розробники плану Маршалла використовували економічні засоби для вирішення економічних проблем, і в даному випадку це спрацювало. Західна Європа є ідеальним місцем для реалізації американського підходу. Державні структури, інфраструктура, кваліфіковані кадри – все це вже є. Як зазначив колишній канцлер Німеччини Гельмут Шмідт, план Маршалла сьогодні навряд чи є моделлю для вирішення проблем у країнах третього світу. «Протягом останніх 50 років, – пише він, – розвинені країни світу витратили величезні суми грошей на надання допомоги країнам, що розвиваються. Світовий банк також був дуже активним, але за деякими винятками ці зусилля були безуспішними. Велика бідність і насильство. Міста ростуть по всьому світу. Допомога в рамках Плану Маршалла була успішною завдяки давній європейській традиції підприємництва, ділової хватки, високого рівня державної освіти та технічних знань, а також промислового потенціалу. Без цих передумов жоден план Маршалла не матиме успіху» [67, с. 218].

Економічна ситуація та ситуація з безпекою в Західній Європі докорінно змінилися між 1948 і 1951 роками, не в останню чергу завдяки Плану Маршалла. Допомога в рамках Програми реконструкції Європи надійшла лише в середині 1948 року, коли процес реконструкції Європи вже розпочався. Згідно з вдалою заявою американського дослідника Чарльза Мейєра, допомога, отримана в

рамках плану Маршалла, діяла як «чарівне масло – але не паливо – для двигунів, що забезпечувало безперебійну роботу машин, які інакше б глухнули й буксували» [65, с. 180].

Європейська програма відновлення розпочала велику міжнародну інформаційну кампанію, яка фінансується за рахунок коштів, отриманих від реалізації програми. Рух відбувався переважно у Франції, Західній Німеччині та Італії. Тому Вашингтон закликав Рим використати всі можливі засоби, щоб перемогти кожного Джованні на верстаті та кожного Джузеппе на полі. Звичайні італійці вважають, що план належить не лише пану Маршаллу, а й йому самому, і особлива увага приділяється роботі з профспілками та ключовими спільнотами, такими як матері з дітьми. Метою цього було не лише просування допомоги Плану Маршалла, а й просування принципів економічної продуктивності та зростання, на яких він базувався. До кінця 1950 року в міських і пересувних кінотеатрах було показано 40 фільмів про план Маршалла, а виставку відвідали 6,7 мільйона італійців. На цих виставках складнощі, пов'язані з плануванням, пояснюються за допомогою зображень гігантських сейфів, з яких тисячі банкнот лір були вилучені та котилися по конвеєрних стрічках, щоб стати моделями задуманого проекту [65, с. 181]. Завдяки цьому руху ми можемо зрозуміти, чому план Маршалла його сучасники вважали епохальною подією і чому ми все ще цікавимося ним сьогодні. Враження успіху таке ж важливе, як і сам успіх.

Під час виконання Плану відновлення Європи валовий національний продукт західноєвропейських країн зріс на 32 %, сільськогосподарське виробництво – на 11 %, промислове – на 40 % порівняно з довоєнним 1938 роком.

Наш інтерес до програми відновлення Європи пов'язаний з тим, що в ній вирішувалися комплексно економічні, суспільно-політичні та ідеологічні проблеми як національного, так і міжнародного значення на основі програмного підходу. Очевидно, що цю Програму можна охарактеризувати як регіональну програму розвитку перехідного періоду. На нашу думку, успішна реалізація Програми відновлення Європи стала можливою завдяки тому, що:

1) об'єктом програмуючих впливів виступали відносини та зв'язки, що виникають у сферах виробництва, розподілу та використання національного продукту;

2) для її підготовки та реалізації була створена широка коаліція «влада-бізнес-суспільство», яка вирізнялася високим професіоналізмом та надійною діловою репутацією;

3) програма була актом творчого державного підходу, враховуючи складність проблем та неоднорідність соціально-економічного розвитку та інші особливості національних економік;

4) було обрано заснований на «соціальному контракті» рівноважний шлях розвитку, що передбачає компроміс між усіма зацікавленими учасниками процесу;

5) було мінімізовано обсяг фінансування Програми завдяки застосуванню принципів інтегрованого планування;

6) організаційна структура адміністрації Програми була вбудована у систему влади таким чином, що був можливий її ефективний контроль та моніторинг, а також забезпечений баланс інтересів політичних угруповань;

7) були забезпечені умови для вільного впливу ринкових сил, вивільнення підприємницької ініціативи.

Розвинутий фінансовий ринок, як фактор створення сприятливого інвестиційного середовища, сприятиме мобілізації європейських інвестиційних ресурсів, у тому числі за допомогою Плана Маршалла, що забезпечить потребу економічного розвитку країни у фінансовій підтримці. Крім того, фінансові ринки виступають як фінансові барометри, показуючи ефективність економічного розвитку в умовах економічної та політичної стабільності. Фінансовий ринок відіграє важливу роль у розвитку економіки країни, але водночас ми відзначаємо неефективність його розвитку в Україні. Формування ефективного фінансового ринку в Україні потребує комплексного, обґрунтованого та системного підходу до його розвитку. Створення ефективного фінансового ринку в Україні сприятиме ефективному перерозподілу фінансових

ресурсів, що може бути досягнуто шляхом реалізації таких принципів: вільний доступ до європейських ринків капіталу та інвестицій, вільний доступ до ринкових інструментів для всіх компаній, які мають намір залучати європейців. інвестиційні ресурси, всі Прозорість, зрозумілість і доступність суб'єктів господарювання, справжній захист інвестора. Ефективність фінансового ринку сприяє не тільки залученню прямих європейських інвестицій, а й сприяє підвищенню ефективності державного капіталовкладення в українську економіку.

4.2. Формування Моделі інвестиційного забезпечення відновлення національного господарства України

Національний план реконструкції, запропонований українським урядом на зустрічі в Лугано в цілому можна охарактеризувати як комплексний і детальний документ, який чітко відображає основні напрямки відновлення постраждалої післявоєнної економіки, виокремлює кожен напрямок із низки ініціатив та містить допоміжні заходи, зокрема законодавчу реформу. План відновлення України включає 15 національних програм. Ці програми значною мірою задовольняли основні потреби нації у воєнний та післявоєнний період.

Позитивним аспектом плану відновлення України є те, що він представляє потенційну синергію на шляху до інтеграції в ЄС. Програма належним чином покриває завдання, пов'язані з євроінтеграцією, синхронізацією українського законодавства з Копенгагенськими стандартами та забезпеченням взаємного доступу на ринки. Післявоєнна відбудова розглядається як інструмент досягнення Україною відповідності нормам і стандартам ЄС.

Ще однією сильною стороною плану відновлення є обґрунтоване визначення заходів на випадок непередбачених обставин та відповідна оцінка потреб у фінансуванні у 2022 році. Окрім забезпечення першочергових військових потреб, уряд виділив наступні невідкладні проекти: накопичення запасів газу в сховищах, усунення вузьких місць залізничного, автомобільного

та дунайського експортних маршрутів до/через ЄС, відновлення зруйнованої соціальної інфраструктури, передача з національного залучення джерела фінансування в бюджеті, забезпечення критичного фінансування воєнного часу для малого та середнього бізнесу, забезпечення сільськогосподарських виробників недорогим фінансуванням та складськими приміщеннями для продукції тощо.

Пакет стимулів виглядає надто амбітним з точки зору макроекономічних припущень і прогнозів. Уряд прогнозує щорічне зростання реального ВВП понад 7% протягом наступного десятиліття, а номінальний ВВП наближається до 500 мільярдів доларів. Америка в 2032 році. Однак суттєве збільшення номінального ВВП до 500 мільярдів доларів США до 2032 року, за нашими оцінками, малоймовірне, оскільки його «точка відліку» складатиме близько 100 мільярдів доларів. Америка в 2022 році.

Іншою проблемою Національного плану економічного відновлення є розподіл загальних коштів за галузями та різними програмами. Іноді його визначення розпливчасте і не виправдане. Наприклад, очікується, що на потреби оборони та безпеки буде виділено 50 мільярдів доларів. Військова допомога, отримана Сполученими Штатами, зокрема Україною, від союзників у 2022 році. Ми вважаємо, що ця сума є заниженою, враховуючи інтенсивність бойових дій і високу залежність України від західної зброї, а також значні виклики для трансформації післявоєнної оборонної промисловості та модернізації Збройних Сил України.

Іншим помітним недоліком національних планів відновлення є дублювання та відсутність узгодженості між різними програмами. Крім того, пріоритет деяких із цих програм навряд чи правильний. Візьмемо як приклад сільське господарство та металургію чавуну та сталі, які автори розглядають як галузі з доданою вартістю, що користуються кількома привілеями. Вибір пріоритетних галузей у цих планах застарів і, ймовірно, базується на поточних комерційних інтересах. За оцінками уряду, для розвитку ключових галузей промисловості та сільського господарства необхідно 50 мільярдів доларів США.

Однак у плані не вказано, звідки вони будуть фінансуватися, у якій формі будуть ці гроші, чи навіть повного спектру інструментів для досягнення своїх цілей.

Ми бачили лише плани уряду щодо фінансування експортерів, у тому числі через механізм експортно-кредитних агентств, та активізації інноваційної діяльності через фінансове стимулювання виробників до співпраці з науковими установами. Створення Національного фонду структурної адаптації економіки або Банку реконструкції та розвитку не було визначено як чіткий мандат, але згадувалося як можливість.

Основним недоліком плану відновлення є неузгодженість різних політичних ініціатив на рівні державного бюджету. Зокрема, у розділі про відновлення економіки було чітко сказано: «Зменшити фінансовий тягар на підприємства та населення до рівня, який може стимулювати економічне зростання, тобто не більше 30% ВВП», однак зниження податків несумісне з величезною інфраструктурою, інвестиції та збитки, пов'язані з війною, компенсація та широка фінансова підтримка для компаній у пріоритетних секторах. Зайве говорити, що податкові пільги можуть бути короткостроковими екстремними заходами у виняткових обставинах. Проте пакет стимулів був розроблений на довгострокову перспективу, включаючи далекосяжні структурні реформи. У цьому контексті нинішнє податкове навантаження в Україні є цілком прийнятним (порівняно з іншими європейськими країнами), а проблеми податкової стабільності роблять заплановану податкову реформу необґрунтованою. Збільшення дефіциту бюджету за рахунок зниження податків також суперечить скороченню державного боргу, передбаченому планом відновлення.

Слід зазначити, що навіть у країнах із розвиненою ринковою економікою забезпечення стабільного інвестиційного розвитку часто потребує регулюючого втручання держави. А в країнах, де ринкові відносини перебувають у стадії становлення та вдосконалення, активне державне регулювання інвестиційного процесу є невід'ємним елементом економічної політики. Інша річ, що основні засади, форми та методи керуючого впливу держави на інвестиційну діяльність

мають серйозно змінитись. У ринкових умовах господарювання абсолютний пріоритет набувають законодавчих, координаційних, регулюючих та стимулюючих, переважно економічних методів управління.

По-друге, відсутністю прогресивних змін безпосередньо у механізмі мобілізації, перерозподілу та використання інвестиційних ресурсів. До цього часу явно недостатньо реалізуються можливості ринку цінних паперів. Дуже слабо для інвестиційних цілей, в першу чергу для прямого інвестування, використовуються ресурси пайових інвестицій та недержавних пенсійних фондів, страхових та інвестиційних компаній. Інвестування основного капіталу не набуло технологічної та інноваційної спрямованості. У структурі пріоритетних для інвестування галузей промисловості, як і раніше, продовжують переважати сировинні, а не інноваційні галузі та виробництва.

По-третє, повільними змінами у структурі джерел фінансування інвестицій. Величина амортизаційних відрахувань, через особливості використовуваної сьогодні методики розрахунку за залишковою вартістю основних фондів і занижених нормативів, значно зменшується.

По-четверте, практично повною відсутністю стимулювання із боку держави активних інвесторів. Боротьба з податковими пільгами призвела до скасування їх більшості інвесторів. Збережено податкові пільги лише іноземних інвесторів, що у реалізації підтримуваних державою великих інвестиційних проектів, кількість яких незначна, і які використовують відновлення устаткування лізингові форми кредитування. Тим часом у більшості держав з ринковою системою господарювання практично єдина система податкових, що широко практикується, що використовується саме для стимулювання активних інвесторів.

Зі зазначеного вище видно, що для досягнення значного та стабільного зростання інвестиційної активності та, на цій основі, забезпечення сталого соціально орієнтованого розвитку країни та регіонів в Україні необхідно розробити та реалізувати прогресивну державну стратегію активізації

інвестиційної діяльності, в основі якої лежать три основні напрями вдосконалення інвестиційних відносин.

Одним із головних напрямів стратегії та оптимізаційної моделі інвестиційного розвитку держави та регіонів є вдосконалення механізму управління інвестиційною діяльністю на різних ієрархічних рівнях. Основним елементом моделі вдосконалення механізму управління інвестиційною діяльністю є принцип чіткого розмежування повноважень у галузі управління інвестиційними відносинами між різними ієрархічними рівнями з концентрацією більшості функцій цього процесу на рівні регіонів. Сьогодні регіон реально може і має стати тим рівнем управління інвестиційним процесом, на якому формується територіальна стратегія та визначаються регіональні пріоритети інвестиційного розвитку, представляється більша частина податкових та інших економічних пільг, реалізуються зміни у структурі органів управління інвестиційною діяльністю, інфраструктурні перетворення, удосконалення форм та методів регулювання інвестиційних відносин, забезпечується стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання тощо.

При цьому за регіональними органами влади зберігається право законодавчого регулювання інвестиційної діяльності, насамперед у частині регламентації перебігу цих процесів у масштабах країни, окремих територіальних систем та суб'єктів господарювання, визначення федеральних пріоритетів інвестиційного розвитку, а також розробки та впровадження ефективних форм та методів стимулювання інвесторів до активізації їх інвестиційних прагнень.

Регіональні пріоритети інвестиційного розвитку слід диференціювати як у галузевому, так і у функціональному розрізі. Якщо у галузевому розрізі як такі пріоритети можуть виступати окремі високотехнологічні сфери машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості, лісопереробки, насамперед пов'язані з функціонуванням споживчого та експортного секторів економіки, харчової та легкої промисловості, а також транспорту, зв'язку, будівництва, торгівлі, фінансової інфраструктури тощо, то у функціональному

відношенні безперечними пріоритетами для інвестування є галузі високих технологій, споживчого та фінансового обігу, а також галузей промисловості, пов'язаних з виробництвом техніки, обладнання та напівфабрикатів для споживчих галузей та обслуговування цих сфер економіки.

Другим пріоритетним напрямом стратегії інвестиційного розвитку України є ініціювання та реалізація прогресивних структурних перетворень у виробничій, фінансовій, інфраструктурній та соціальній політиці територій. У виробничій сфері ці перетворення покликані забезпечити технологічну реструктуризацію галузей економіки у бік зростання впливу інноваційно-активних виробництв, які забезпечують перехід на 5, 6 та 7 рівень технологічного розвитку. У сфері фінансування вони передбачають пріоритетне фінансове забезпечення цільових програм та заходів щодо технологічного, економічного та соціального розвитку територій. В інфраструктурній галузі реалізація такого підходу покликана гарантувати гармонійний розвиток у регіоні виробничої та соціальної інфраструктури. Соціальна спрямованість інвестиційної стратегії забезпечується за рахунок першочерговості фінансування та реалізації інвестиційних проектів, що надають визначальний вплив на соціальний розвиток регіону, вирішення окремих соціальних проблем під час реалізації інших інвестиційних проектів.

Третім пріоритетним напрямом реалізації інвестиційної моделі розвитку країни є вдосконалення управління інвестиційними потоками у вигляді розвитку регіональної системи фінансування інвестиційної діяльності. Нині в економіці України склалася досить прогресивна за формою та відповідна ринковим умовам господарювання комплексна, багатоканальна система фінансування інвестиційної діяльності. В її основі лежить автономне, спільне чи перехресне використання трьох основних груп фінансових джерел: бюджетних, власних та залучених (позикових).

Однак, щодо ефективності застосування рівень використання цих джерел явно не відповідає сучасним вимогам ринкової системи господарювання. Тому необхідна реалізація науково обґрунтованої та стратегічно опрацьованої системи

заходів щодо підвищення ефективності використання як кожного з цих джерел, так і їх функціональної взаємодії в рамках інвестиційного процесу.

У перспективі має чітко визначитися функціональне призначення та інвестиційна роль кожної базової групи цих джерел. Для бюджетних джерел, як і сьогодні, ними будуть мобілізуюча, стабілізуюча та стимулююча функції. Власні кошти збережуть функцію основного джерела коштів інвестиційного розвитку територій та суб'єктів господарювання. А залучені та позикові кошти, у ході посилення довгострокового характеру їх використання, зміцнять свій вплив як пріоритетне додаткове джерело інвестиційних ресурсів для розвитку та вдосконалення виробництва.

В даний час вагома частина інвестиційних ресурсів, що направляються в основний капітал, припадає на власні кошти суб'єктів господарювання. У найближчому майбутньому провідна роль основного джерела активізації інвестиційної діяльності за власними коштами підприємств та організацій збережеться. Насамперед це стосується амортизаційних відрахувань, які за своїм економічним змістом призначені виключно для розширеного відтворення основних фондів і, отже, мають у повному обсязі використовуватись на інвестиційні цілі. Для оптимізації розмірів амортизаційних відрахувань та забезпечення їх суворого цільового використання необхідна реалізація комплексу заходів економічного, організаційного та законодавчого порядку. По-перше, має продовжуватись систематична переоцінка основних фондів з наближенням їх оцінки до ринкової відновлювальної вартості. По-друге, удосконалюватиметься методика розрахунку нормативів амортизаційних відрахувань. По-третє, необхідно ширше та цілеспрямоване використання режиму прискореної амортизації. По-четверте, задля забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань має застосовуватись прогресивна модель їх оподаткування. Якщо при цільовому їх використанні ці кошти не повинні оподатковуватись, то при нецільовому використанні цих ресурсів рівень оподаткування по них повинен бути максимальним.

Як потенційні джерела фінансових ресурсів для інвестиційного кредитування можуть розглядатися насамперед кошти національних та іноземних банків, пайових та недержавних пенсійних фондів, страхових та інвестиційних компаній, а також вільні кошти населення. Однак, для того, щоб використання цих ресурсів набуло строго інвестиційної спрямованості, необхідна, по-перше, наявність прогресивної законодавчої бази, яка чітко регламентує можливість та порядок проведення таких операцій та забезпечує збереження та повернення кредитних ресурсів. По-друге, активне податкове стимулювання використання цих ресурсів в інвестиційній діяльності. І, по-третє, формування прогресивного механізму залучення фінансових ресурсів у інвестиційний процес та забезпечення ефективного їх використання.

Основними напрямками економічної політики держави, покликаними активізувати процес залучення іноземних інвестицій у відновлення національного господарства України, повинні стати:

- розробка та прийняття пакету законодавчих актів, що гарантують збереження іноземних інвестицій, ефективне їх використання та отримання доходів у зручній для інвестора формі;
- створення у територіальних утвореннях банків інвестиційних проєктів, що відповідають міжнародним вимогам;
- формування функціональних структур, що забезпечують взаємозв'язок підприємств та організацій регіону із зарубіжними фірмами, державними та акціонерними компаніями, банками для залучення іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах;
- створення в регіональних утвореннях вільних економічних зон, насамперед інноваційних та вільного інвестування, покликаних залучати іноземні фінансові ресурси та передові технології для розвитку та вдосконалення виробництва.

Ключовою складовою механізму забезпечення інвестиційної безпеки є методика аналізу, яка складається з таких етапів:

1. Інформаційно-аналітичне супроводження: вибір технічних і програмних засобів, що будуть використовуватися у процесі здійснення збору, оброблення та аналізу інформації; визначення базових параметрів/норм, що характеризують стан об'єкта інвестування; збір та узагальнення інформації; формування бази даних та її оброблення; визначення кількісних та якісних характеристик показників.

2. Оцінювання індикаторів інвестиційної безпеки: проведення розрахунків, аналіз якісних даних (прирівняння результатів до кількісного виміру), обробка отриманих результатів; дослідження чинників впливу на інвестиційну безпеку.

3. Визначення рівня інвестиційної безпеки: проаналізовані індикатори використовують у методиці визначенні рівня інвестиційної безпеки; виявляється зв'язок між результативним показником та факторами, що його сформували; формується проблемне поле інвестиційної діяльності в Україні.

4. Прогнозування рівня інвестиційної безпеки: розгляд можливого рівня інвестиційної безпеки при збереженні наявних тенденцій розвитку галузей економіки та відновлення соціальної інфраструктури.

5. Прийняття управлінських рішень: на основі отриманих даних від визначеного та прогнозованого рівнів ЕБФКУ формується комплекс рекомендацій підтримуючого, коригувального чи запобіжного характеру за для забезпечення високого рівня економічної безпеки.

6. Моніторинг ефективності вжитих заходів: оцінка впливу прийнятих рішень на інвестиційну діяльність, її прибутковість та розвиток, визначення рівня інвестиційної безпеки за результатами прийнятих управлінських рішень.

Чітке визначення основних складових механізму забезпечення інвестиційної безпеки, її основних завдань, методів, принципів та дій дозволяє узгодити даний процес та забезпечити його чітке й оперативне виконання.

Відповідно дослідивши всі логіко-структурні елементи у механізмі забезпечення інвестиційної безпеки пропонуємо наступну концептуальну модель (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Джерела фінансових ресурсів на відбудову національного господарства України

*Складено автором

Концептуальна модель механізму забезпечення інвестиційної безпеки складається із взаємопов'язаних функціональних підсистем, як уже зазначалося. Таким чином, запропонований механізм представлений у композиційному вигляді та складається з конкретних елементів та компонентів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою.

Висновки до розділу 4. Запропонована концептуальна модель механізму інвестиційної безпеки поєднує мету й завдання у забезпеченні безпечних та ефективних інвестиційних вкладень у відродження національного господарства України, які відображають об'єкт і предмет дослідження, з принципами, що є основою у забезпеченні досягнення цілі, визначає зміст етапів методики дослідження рівня інвестиційної безпеки на основі використання інформаційної

бази сформованої під час проведення інформаційно-аналітичного дослідження, що забезпечує обґрунтованість та ефективність управлінських рішень.

Узагальнюючи вище наведене, запропоновано концептуальну модель забезпечення інвестиційної безпеки, яка відображає її бачення як комплексної системи, що являє собою сукупність окремих елементів (Додаток А). Наукові засади формування концептуальної моделі механізму забезпечення інвестиційної безпеки враховують інтереси інвесторів та національні інтереси України. Отримані результати дозволяють розробити напрями чіткого управління інвестиційними процесами в Україні.

ВИСНОВКИ

Інвестиційна безпека є найважливішим елементом національної економічної безпеки. У розвитку економіки залучення інвестицій виступає першочерговим стратегічним завданням, що грає роль каталізатора в забезпеченні умов для інноваційного розвитку країни, подолання кризових чинників, структурної перебудови економіки та досягнення інших цілей. Таким чином, інвестиційна безпека має чимало як широких, так і вузьких визначень. Так, інвестиційну безпеку можна трактувати - стан, при якому гарантовані умови захисту інвестиційних ресурсів, що спрямовуються в економіку.

Дослідження авторських підходів до визначення поняття інвестиційної безпеки різними науковцями дозволило сформувати авторський підхід до тлумачення цього поняття. Зокрема, інвестиційна безпека – це такий стан національної економіки, включаючи всі інститути інвестиційної системи, що забезпечують інноваційний тип організації, ефективне управління інвестиційними ресурсами, за якого досягається мультиплікативний (вкладення інвестиційних ресурсів у національну економіку та здійснення опосередкованого впливу на інші галузі економіки як елементів структури) та акселеративний (у довгостроковому періоді вплив інших галузей економіки на базову галузь, де здійсненні капіталовкладення, що призвели до ланцюгової реакції) ефекти капіталовкладень, забезпечується гарантований захист, соціально-орієнтований сталий і конкурентоспроможний розвиток національної економіки.

Встановлено, що інвестиційна та економічна безпека – явища взаємопов'язані. Адже, при встановленні інвестиційної безпеки економічна система отримує можливість поступально розвиватися та успішно протистояти непередбачуваним чи погано передбачуваним негативним факторам. Одночасно, економічна безпека впливає на інвестиційний процес, оскільки забезпечує

можливості наповнення інвестиційних потоків, їхнього безперервного руху в наукомісткі галузі, у розвиток техніки та технологій, у соціальну сферу.

Доводиться думка, що механізм забезпечення інвестиційної безпеки є різноманітною ієрархічною системою основних взаємозв'язаних організаційних і економічних елементів та їх видових груп (суб'єктів, об'єктів, принципів, методів та інструментів тощо), а також способів їх взаємодії, у ході та під впливом яких гармонізуються економічні відносини (інтереси) держави, її суб'єктів і суспільства. Це підтверджується різноманітністю елементів, які формують цей механізм, зокрема: об'єкт та суб'єкт управління; сукупність економічних інтересів суб'єктів; функції, принципи та методи управління; інструментарій управління (організаційне та кадрове забезпечення; фінансове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення); критерії та індикатори оцінки рівня інвестиційної безпеки; техніку і технологію управління.

Правові основи інвестиційної діяльності повинні включати систему бюджетних, кредитних та податкових механізмів і налагоджену державну систему управління інвестиційним процесом. Визначальним критерієм нормативно-правової бази є її здатність забезпечити інвестору стабільність його діяльності. Правова система повинна регулювати можливості для інвестування в конкретні галузі або сфери, а також регламентувати порядок використання вигідних в контексті інвестицій факторів виробництва в конкретній державі.

На сучасному етапі можна констатувати, що в Україні зусиллями органами влади створена нормативно-правова база, яка враховує всі сторони інвестиційної діяльності: конкурсне розміщення централізованих інвестиційних ресурсів, регулювання питань оподаткування інвестиційних проектів, регулювання лізингових операцій, регулювання іноземних інвестицій.

У країні державне регулювання інвестиційної діяльності будується на взаємопов'язаних правових підставах різного рівня ієрархії: державні нормативно-правові акти, регіональні нормативно-правові акти, муніципальні нормативно-правові акти і локальні правові акти окремих організацій.

Інвестиційна безпека носить відносний характер, оскільки в умовах невизначеності і рухливості економічного середовища виявити і врахувати всі джерела загроз і нівелювати наслідки дії всіх дестабілізуючих чинників не можливо. З огляду на це, фактори інвестиційної безпеки поділяють на дві групи: стабілізуючі і дестабілізуючі економічну безпеку в інвестиційній сфері. Розвиток позитивних і мінімізацію впливу деструктивних чинників інвестиційної безпеки країни є не обхідною умовою поступального розвитку не тільки інвестиційної складової, а й загальної економічної безпеки країни. Говорячи про інвестиційну безпеку країни не можна не відзначити її основні рівні - державний, транснаціональний і корпоративний. Також, були визначені і розкриті компоненти інвестиційної безпеки країни, а саме: інтереси, загрози, індикатори, заходи.

Оцінити рівень інвестиційної безпеки дозволять індикатори інвестиційних ризиків - граничні показники відображають вплив економічних факторів на інвестиційну безпеку. Індикатори інвестиційних ризиків повинні відповідати критеріям інвестиційної безпеки і визначати її параметри на різних рівнях: на макрорівні (для економіки в цілому); на мезорівні (в регіонах і галузях економіки); на мікрорівні (на підприємствах, в компаніях і корпораціях з урахуванням факторів інвестиційних ризиків).

В даний час завдяки зусиллям відповідних міністерств і відомств проводяться заходи, спрямовані на посилення інвестиційної безпеки як на державному, так і на регіональному рівні. До них можна віднести: забезпечення економічної системи достатнім обсягом фінансових вкладень, що стимулюють її подальше зростання; оптимізація галузевої і регіональної структури інвестування грошових коштів; здійснення запланованих інвестиційних процесів на максимально ефективному рівні.

Євроінтеграційні чинники убезпечення інвестиційних потоків в Україну розглядалися у контексті співпраці України та ЄС, а саме через реалізацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Угоди про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі та лібералізації візового режиму. Інвестиції, у

тому числі європейські, які становлять понад 67% для України мають вагомe значення, оскільки вони впливають на ВВП країни, на економічний ріст, виробництво, зайнятість. Разом з тим, інтегруючись в ЄС Україна повинна забезпечити реалізацію своїх національних інтересів і забезпечити економічну безпеку держава.

Проведене нами дослідження засвідчує наскільки швидкість накопичення капіталу є важливим чинником економічного зростання, використовуючи приклад багатьох проаналізованих країн; зниження рівня інвестицій викликає занепокоєння; ефективність їх використання призводить не лише до збільшення масштабів інвестування, стабільного економічного зростання, а й отримання синергетичного та мультиплікативного ефекту. Синергетичний ефект впливу прямих іноземних інвестицій на безпековий розвиток країни розкрито через необхідний і достатній рівень прямих іноземних інвестицій, сформоване інвестиційно привабливе середовище, інвестиційну співпрацю з іншими країнами, міжнародними інституціями, лібералізацію торгівлі та інтегральний показник інвестиційної безпеки. Ефекти, як глобального, такі єврорегіонального впливу на інвестиційну безпеку досягаються за допомогою як кількісних і якісних детермінантів.

Євроінтеграційна спрямованість є беззаперечним вектором розвитку національної економіки. Інтеграція України до європейського політичного, економічного і соціального простору, збільшення залучення європейських прямих іноземних інвестицій в контексті забезпечення інвестиційної безпеки вимагає проведення модернізаційного розвитку держави, а саме модернізації державної політики стимулювання інвестиційної діяльності, що виступає як інструмент реалізації поліструктурної моделі національної інвестиційної безпеки і вимагає покращення загальної економічної ситуації, інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної привабливості держави на світовому рівні, активізації міжнародного інвестиційного співробітництва, стимулювати і заохочувати європейських інвесторів економічними, фінансовими заходами, підвищення рівня розвитку ринкової інфраструктури, сприяння удосконалення

сучасної структури прямих іноземних інвестицій та забезпечення балансу всіх видів інвестиційних ресурсів.

На підставі проведеного аналізу можна сформулювати наступні напрямки забезпечення інвестиційної безпеки:

- забезпечення відтворювальних процесів в економіці в цілому;
- оптимізація галузевої структури інвестицій;
- оптимізація територіальної структури інвестицій;
- забезпечення інноваційної складової інвестиційного процесу;
- створення передумов для підвищення якості життя населення.

Таким чином, розв'язання розглянутих проблем і дотримання рекомендацій по зміцненню інвестиційної безпеки дозволить забезпечити ефективний захист вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О.І. Сутність економічної безпеки. *Współpraca Europejska*. 2015. Vol. 2(2). С. 59-76.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с.
3. Барановський О. І., Мороз М. О. Інвестиційна складова фінансової безпеки. URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/109926/105386>.
4. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія / за заг. ред. О. С. Власюка. Київ: НІСД, 2017. 384 с.
5. Словник української мови / ред.: Назарова І. С., Петровська О. П., Скрипник Л. Г., Юрчук Л. А.; Академія наук Української РСР. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні: Наукова думка, 1978. 853 с.
6. Біла С. О. Карпатський євро регіон як чинник європейської інтеграції України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3 (28). С. 78-88.
7. Європейський центральний банк. Вимірювальні виклики в оцінці фінансової стабільності. *Огляд фінансової стабільності*, 2015. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200512en.pdf>.
8. Будкін В. Державна інноваційна політика: український та зарубіжний досвід. *Дослідження міжнародної економіки: зб. наук. пр.* Київ, 2011. № 1 (66). С. 25-40.
9. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. *Наукова доповідь Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України*. Київ, 2008. 48 с.
10. Водоп'янова Н. О. Інвестиційна безпека держави. *Міжвузівський збірник наукових праць за підсумками III наукової конференції «Молодь та економіка: нові погляди та рішення»*. Київ, 2013. С. 11–12.

11. Глуха Г. Я. Інвестиції та їх вплив на економічне зростання. Європейський вектор економічного розвитку. 2014. № 1 (16). С. 39-47.
12. Глуха Г. Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання. Економічний нобелівський вісник. 2014. № 1 (7). С. 113-121.
13. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України: монографія. Київ: ДП «НВЦ Євроатлантикінформ», 2007. 592 с.
14. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія. Л. С. Шевченко та ін. за ред. Л. С. Шевченко. Харків. Право, 2009. – 312 с.
15. Bouton, L. Trends in Private Investments in Developing Countries. Statistics for 1970–1998 [Electronic resource] :
16. Discussion Paper, june 2000 / Lawrence Bouton, Mariusz A. Sumlinski ; International Finance Corporation. – Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13986/multi0page.pdf>
17. Transparency and predictability for investment policies addressing national security concerns: a survey of practices, 2008 [Electronic resource]. Available at: <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/40700254.pdf>.
18. Мошенський, С. З. Теоретико–методологічні засади забезпечення інвестиційної безпеки України через механізм інституційного інвестування на ринках цінних паперів. автореф. дис. ... д–ра екон. Наук. 21.04.01 / Мошенський С.З. К., 2009. 35 с.
19. Данилюк, Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки Г.І. Данилюк. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm
20. Кириленко, В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки. В. І. Кириленко. – К. КНЕУ, 2005. 232 с.

21. Кириленко, В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки. автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.01.01 / Кириленко В. І. К., 2007. 36 с.
22. Ingves S. What is a useful central bank? Speech by Mr Stefan Ingves, Governor of the Sveriges Riksbank. Central bankers' speeches, 2011. №4. URL: http://www.riksbank.se/Upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Tal/2010/101118_ingves_norgesbank_e.pdf.
23. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>
24. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010р. // <http://zakon.rada.gov.ua>
25. Бюджетний кодекс України (нова редакція) від 08.07.2010 №2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
26. Андрушків І. Суть та значення інвестиційної та інноваційної безпеки як складових економічної безпеки / І. Андрушків. URL: <http://sophus.at.ua/>
27. Балацький Є. О. Оцінка інвестиційної безпеки регіонів України Є. О. Балацький, В. П. Гордієнко, І. М. Боярко. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 5. С.662-666.
28. Анісімова О. М. Інвестиційна безпека підприємства в контексті економічної безпеки: сутність, зміст, оцінка і система управління / О. М. Анісімова, О. С. Картечева // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2012. Випуск 1. Том 2. С. 293-297.
29. Про затвердження Порядку перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2002 року № 490 // Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=51949&cat_id=35

30. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці / І.Беззуб URL: http://www.nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240
31. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» // Відомості Верховної Ради України, 2003 р.№ 31–32
32. Закон України від 08.07.2010 № 2464-УІ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» Офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
33. Волос О. Р. Інвестиційна безпека України: загрози та напрями / О.Р. Волос // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2014. Вип.1. С. 29-38.
34. Наказ Міндоходів від 16.12.2013 № 810 «Про затвердження форми Податкової декларації про результати спільної діяльності на території України без створення юридичної особи та Порядку ведення обліку результатів спільної діяльності на території України без створення юридичної особи» Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1290-11>
35. Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону / В. П. Гордієнко, І. М. Боярко // Інвестиції: практика та досвід 2013. № 19. С.11-15.
36. Данилюк Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки[Електронний ресурс] Г. І. Данилюк. Режим доступу:http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm
37. Караєва Н. В. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління / Н. В. Караєва, А. О.Межєвич // Проблеми системного підходу в економіці. 2009. Випуск 1 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html>.
38. Івашко О. А. Щодо питання інвестиційної безпеки / О. А. Івашко URL: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0123

39. Дропа Я. Інвестиційна безпека та методика її оцінки / Я. Дропа, З.Романчук // Формування ринкової економіки в Україні. 2012 . Вип.26 Част.2 С. 345-351.
40. Караєва Н. В. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління / Н. В. Караєва, А. О.Межевич Проблеми системного підходу в економіці. 2009. Випуск 1 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html>.
41. Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону / В. П. Гордієнко, І. М. Боярко. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 19. С.11-15.
42. Данилюк Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки Електронний ресурс Г. І. Данилюк. URL: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm
43. Мороз М. О. Методологічні засади формування системи забезпечення інвестиційної безпеки держави / М. О. Мороз // Фінансовий простір. 2017. № 2. С.40-52.
44. Мойсеєнко І. П. Державне регулювання інвестиційної діяльності як фактор інвестиційної безпеки / І. П. Мойсеєнко, І. Г. Бабець //Економічний вісник університету. 2015. Випуск № 26/1. С.150-155
45. Єрмошенко М. М. Шляхи взаємного впливу фінансової безпеки держави і підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2017. № 3. С.3-10.
46. Барановський О. І. Інвестиційна безпека: проблема виміру. *Економічне прогнозування*. 2014. №1. С. 7-32.
47. Кулицький С. Проблеми розвитку української економіки у контексті загрози дестабілізації міжнародних фінансових ринків./ С. Кулицький Україна: події, факти, коментарі. 2015. № 21. С. 36–58. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr21.pdf>

48. Державний борг України: оцінка ризиків загострення ситуації до кінця 2015 р. Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна». URL: <http://newukraineinstitute.org/media/news/572/file/Debt0710.pdf>

49. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення : аналіт. доп. О. А. Малиновська К. : НІСД, 2014. 60 с. Сер. «Економіка», вип. 18. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Malinovska-2649a.pdf>

50. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

51. Александрова М. М. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки : монографія / за ред. проф. Петрука О. М. Житомир, 2015. 416 с.

52. Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону / В. П. Гордієнко, І. М. Боярко // Інвестиції: практика та досвід 2013. № 19. С.11-15.

53. Данилюк Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки Г. І. Данилюк. URL:http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm

54. Караєва Н. В. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління / Н. В. Караєва, А. О.Межевич // Проблеми системного підходу в економіці. 2009. Випуск 1 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html>.

55. Івашко О. А. Щодо питання інвестиційної безпеки / О. А. Івашко URL: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0123

56. Дропа Я. Інвестиційна безпека та методика її оцінки / Я. Дропа, З.Романчук // Формування ринкової економіки в Україні. 2012 . Вип.26 Част.2 С. 345-351.

57. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018, № 31. Ст.241.

58. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 №1560- XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646.

59. Бойчук Р.П. Захист прав учасників інвестиційних відносин як основна компонента безпеки інвестиційного ринку України. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Boychuk.pdf>.

60. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277). URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>

61. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ, 2008. 48 с.

62. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с.

63. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 232 с.

64. Сундук А. Банківське кредитування як чинник гарантування інвестиційної безпеки регіонів України. Вісник Національного банку України. 2004. № 1. С. 24-26.

65. Мещеряков А.А. Інвестиційна безпека держави. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. 2013. № 2. С. 23-29.

66. Макух А. Інвестиційна безпека України в системі світової економічної безпеки. URL: <http://intkonf.org/makuharusnaklinvestitsiyabezpekaukrayinivsystemisvitovoyiekonomichnoyibezpek/>.

67. Висоцька І.Б. Проблеми та шляхи забезпечення інвестиційної безпеки держави. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2013. Вип. 2. С. 11-17.

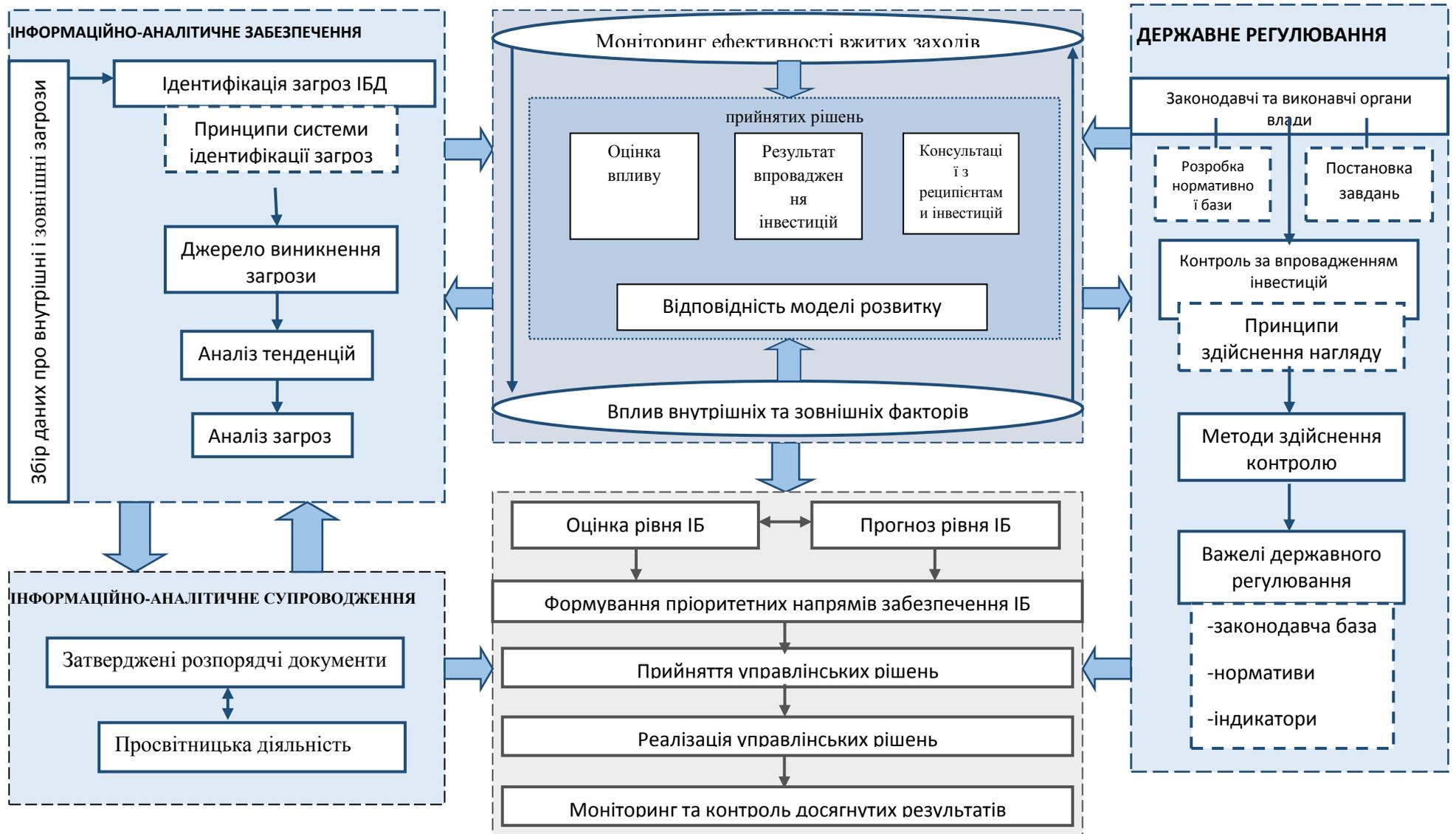
68. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченка. Харків: Право, 2009. 312 с.

69. Міщук Є. В., Кашубіна Ю. Б. Дефініції економічної категорії «інвестиційна безпека». Інвестиції: практика та досвід № 2/2015. С. 12-16. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

70. Розвиток бізнес-середовища в Україні: окремі аспекти правового забезпечення: монографія / за ред. О. О. Дмитрик, К. О. Токарєвої. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2019. 203 с.

71. Данилюк, Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки Г.І. Данилюк. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm

ДОДАТКИ

Концептуальна модель механізму забезпечення інвестиційної безпеки

Джерело: розробка автора